

אהל מחברת דל"ת

דבק • אמר לרבך טוב הוא (ישעיה מא ו)

דבק לשון יונק (איכה ד ד) דבקה נפשי אחרך (תלים סג ט) דבקה לעפר נפשי (שם קט כה) בן הדבקים ובן השרון (מ"א כב לד) •

דברי • מתחלק לו' בחולקות: האחר דבר נא

באני העם (שמות יא ג) ומדברך נאורה (שיר דג) נבדרות מדובר בך (תהלים פו ג) את הקול

מדבר אליו (במדבר ז פס) ענין מלל הם: השני, [ידבר עמים רחתי קט] (תהלים יח מח) ,

ידבר עמים תחתיו (תלים כו ד) אשימם דברות בים (מ"א הכג) ורעו כבשים כדברים (ישע' הו)

כעדר בחוד הדברו (מכילת ב יב) כולם לשון מנהג הם, וינהג בלשון ארמית ודבר: השלישי, או דבר

אשלה (יהו' יד יט) דבר כנר מאד (שמות ט ג) לשני ילך דבר (חבקוק ג ה): ענין נגף דבר:

הרביעי, דבר יום ביומו (שמות ה ג) על דבר הכסף (בראשית מג יח) ועל דברת שובעת אלהים

(קהלת ח ב) עד דברת די יגדעון חייא (דניאל ד יד) כמו על אדוות' ההמישי: עדת דברים (שופ')

יד ח) ולדבורה אשר בארץ אשר (ישעיה ו יח) כאשר תעשינה הדברים (דברים א מד): הששי,

ולפני הדבר (מ"א ו ד) נוה היכל הוא •

דבש • דבשת גמלים (ישעיה לו) דבש והלב (שיר ד יא) •

דג • וירדו דגת הים (ברא' א כו) הנני שלח לדיגים רבים נאם י"ו ודיגום (ירמיה פז פז)

ואחריהם בסירות דוגה (צמוס ד ב) כלם לשון דגים ופתרון וגשא אתל' בצנות ואחריהם בסירות

דוגה כה הוא: יען כה ינהג האויב את ראשית השביה, ראשי החללים נשואים בצנות וברמחים,

ואחריהם* בסירות דוגה: והנותר מסגריל' יכולת בקרי דוגה, למען לא יחלעו, ולמען יעמדו ימים

רבים, כאשר יעשה לדגת הים אשר לא תבשל ולא תצלה, ולא יאכל כי אם חי, ופתרון דג בפנים

אחרים ענין פריה ורביה' וידעו לרב בקרב הארץ (בראשית מח פז) ענינו יורה עליו, ויש דגון שם

אליל, בית דגון (ש"א ב) על מסתן דגון (שם ו) (ה) ולא נודע אם הסמל צורת דג היה, ואם שני

דא • דאב דאג • דב דאב רבל דבק דבר דבש •

דב דגל דגן דגרי • דד • דהב דהם דהרי • דז

דוב דוד • דח דחל דחן דחף דחק • די דיק • דך

דבר • דל דלז דלח • דלף • דלק • דלת • דם דמן דמע • דן דנג • דע דעך • דף דפף • דץ • דק דקרי

דד דראון דדז דדור דדור דדור דדס דדן דדנמן דרשי • דש דשא דשן • דת •

דא • וידא על כנפי רוח (תלים יח יא) כאשר יראה הנשר (דברים כח מט) הנה כנשר יעלה

וידא(ה'רם' מש כג) ענין פיסה המה כמשמעו • **דאב** • ודאמן נפש (דברים כח סה) עני

דאבה מני עני (תלים פח י) ולפני תרוץ דאבה (איוב מא יד) לשון עצם וצבב המה •

דאג • ודאג לכם לאמר (ש"א י ב) ראגה בלב איש ישחנה (משלי יב כה) ובשנת בצורת לא ידאג (ירמ' יז ה) ואם לא מדאגה מדבר (יהוש'

כב כד) ענין אחר להם • **דב** • מתחלק לשלש מחלקות: האחד • דיבנו

לבו (שמות כה ג) צל כריב לב (שם לה כב) נדיבי עמים נאספו (תלים מז י).

השני, ומדינת נפש (ויקרא כו פז) ולאריב את נפשך (ש"א ב לג) • השלישי דבת הארץ (במדבר יג לב) ומוציא דבה

הוא כסיל (משלי יח) ותעלו על שפת לשון ודבת עם (יחזקאל לו ג) את דבתם רעה (ברא' לו ה)

ענין אחר להם, ופתרון דבה כמו מלה, ומבטא, אך לנות שפתים ודע לשון [נ"ל לשון דרע]

ומגורתם דובש שפתי ישנים (שיר ו י) וכה פתרון וחקך כיון המוב • טוב ריחו ישיב נפש [נ"אוו

גרועים] לשום להם פה • **דבא** • וכימך דבאך (דברים לג כה) אין

למלה זאת דמיון בחורו, ונראה בענינה וסברתה כי מדינת נפש (ויקרא כו פז) ראוי להחזיר אליה

כי הוא קרוב למראהו, וקרוב לפתורנו, ופתרון מדינת נפש כמו חלישת נפש, וכה פתרון וכימך

דבאך. כימי כח הנשרות יהיו ימי חשיבה, בנעת עת כלות כח, יחליף כח,

דבל • דבלת תאנים (מ"ב ד יז) מלח דבלה (ש"א ל יב) ענינו יורה עליו כמו פלח תאנים •

המבאר

הדבר, וכן חבר ידבר עמים תחתיו. * טעם לומר דא חרי תן •

קט) הסוסק חזק לא נמצא בב"א אצל חוספאחי למי דש"י כי כן אמר בפרשיו על [תלים יח מח] ו"ל"א רנהג דמחנמין

[62]

דגן כיתר שמות העצבים כמו פסל, ואיל, וסמל, ועצב, וכמוש •

דגל • אימה כנרנלות (שיר ו ד) ובשם אלהינו נדגל (תלים כ ו) דגול מרבבה (שיר ה י). ואיש על הגול (במדבר א נב) •

דגן • תבן דגנס (תלים סה י) ולקחתי רגני (הושע ב יא) מעת דגנס (תלים ד ח) •

דגרי • קרא דגר (ירמיה יז יא) ובקעה ודגרה בצלה (ישעיה לז טו) ענין גרול אפרוחים הם, ואמנם הקפו בחרבות בצדה תקנן ושמה תמלש ותבקע ביציה, ובצלי מירותיה [נ"ו קירותיה] הנשמות נגדלי אפרוחיה •

דד • דדיה ירך (משלי ה יט) ושם עשו דדי בתוליהן (חו' נג) הדדים והשרים ענין אחד להם,

ד • מחזקל לו' מחלקות; האחד, כל ראך ידוד ממך (נחום ג ו) אדרה כל שנותי (ישעיה לח טו) מחי אקום ומדר ערב (איוב ז ד) ותדר שנותי מעיני (בראשית לא ט) ידון ידון (תלים סה יג) וידר כחזיון לילה (איוב כ ח) מלכי צבאות ידוון ידוון (תה' סח יג) נדרו הלכו (ירמ' ט ט) נע ונר (בראשית ר יב) נורי הרכם צפור (תהלים יא א) והמלה אין יסודתה כי אם מלה אחת •

השני, דודי לי ואני לו (שיר ב טו) דורי צה ואדום (שם ה י) מה ידידות משכנותך (תלים פד ב) נתתי את ידוה נפשי (ירמיה יב ז) אדרם עד בית אלהים (תלים מב ה) לשון אהבה וידידות המה קר) •

השלישי, ומרדה ועוב ירחם (משלי כח יג) ובה לאלהי' תורה (תה' נ יד) אשלים תודותיך (שם נויג) כי חמת אדם תורך (תה' עו יא) ותתורו את' חסאת' (במד' ה ז) ותתורה אשר חסא עליה (ויקרא ה ה) וגם אני אורך (איוב מ יד) ענין אחד לכלם •

ופתרון כי חמת אדם תורך כה הוא עין כה האדם ועו ואפו יכנע וישוה לפניך • יורה כי אין כהו כה, ולא עונו מעו [נ"ה עת] ולא חמתו חמה כי שארית חמת תחור •

הרביעי, אורך בכלי נבל (תלים עא כב) אודה יי' בכל לבי (שם ט ב) ומשידי אהורנו (שם כח

המבאר

קר) דש"ו: ומנחם חבורו לשון ידידות כמו נתתי את ידידות נש"י בק"י אויבות •
קר) עפ"ו ותפרש מלה בר כמיסה וקסין,

קר) דש"ו: ומנחם חבורו לשון ידידות כמו נתתי את ידידות נש"י בק"י אויבות •
קר) עפ"ו ותפרש מלה בר כמיסה וקסין,

ז) טוב להדות ליי' (שם צב ב) ויורו שמים פלאך (שם פט ו) ענין שבה ותהלה המה •
החמישי, לידות את קרנות הגוים הנושאים קרן (זכריה ב ד) וידו אבן בי (איכה ג נג) ידו גורל (יואל ג ג) גמול ידו הרה (ישעיה יא ח) כולם ענין [נ"ה לשון] נפילה • ופתרון לידות את קרנות הגוים, להפיל את קרנות הגוים • הנושאים קרן יורה עליהם כי נפילה הוא, ופתרון וידו אבן בי ככה קרן, ויפילו אבן בי, וככה נפילה יוצאה בגורלותי' כאלה, ויפלו גורלת ויפלו הגורל (יונה א ז) ובהפילכם את הארץ (יהונקאל מה א) חבליכם נפלו לי (תלים טז ו) וכאלה הרבה. וגם יתכן להיות גמול ידו הרה, ויורו אבן בי מגורת יד, כמו מראשותיו (בראש' כח יא) מראש, האוינה (במד' כג יח) מאון, מרגלותיו (רות ג ד) מרגל, נברכה (תלים צה י) מבך • ועין (ש"א יח ט) מעין •

הששי, ואעמידה שתי תדות גדולת (נחמיה יב לא) ותתורה השנית ההולכת למואל (שם יב לח) • ענין כניסות וצבורים המה • ויתכן להיות מגורחם נצבו כמו נר נולים קי) (שמו' טו יח) קמו נד אחד (הושע ג טז) ויסורת המלה אות אחת, אבל [נ"ו אל] התו"ן והנוני"ן והממ"ן והיו"ד"ן הנאים בתחלת המלה אשר אינם יסוד כולם [נ"ה רובם] מתחלפים אלה תמורת אלה כאלה • תורה, נד, ישועה תשועה, משואות תשאות, מרבית תרבות • יקום תקומה, יציאות קו) תוצאות •

דהב • שבתה מדהבה (ישעיה יד ד) פתורנו לפי ענינו • ענין נגוש המה • וענינו שבת הנוגש ושבתה מגישתו •

דהם • כאיש נדהם (ירמיה יד ט) גם זה פתורנו לפי ענינו • ואין לו דמיון בתורה, ופתרון דנהם כמו חלש, כגבור לא יוכל להושיע יורה עליו •

דהר • מדהרות דהרות אביריו (שופטים ה כב) סוס דהר (נחום ג ב) ענינו יורה עליו • ענין רעש הוא •

דו • את אשה דוה (ויקרא כ יח) תהדה בנדהה

[63]

(שם טו לג) תורם כמו דמו דה (ישעיה ל כב) ענין שומאמה המה בענינם ומחלה במקריהם, כי לא תסמא האשה כי אם לעת תחלואיה, כבא עת נרתה, בוב דסה תחלה ותסמא, ומגורתם וכל מדוי מצרים הרעים (דברים ז טו) ולבי דוי (איכה א כב) עלי לבי דוי (ירמיה ח יח) דה לבנו (שם ה יז) המה כדוי לחמי (איוב ו) כלם ענין תחלואים המה. ודע כי רוב הווי"ן התיכונים אינם יסוד במלים. אבל לא תקום המלה מבלידי וויה, ובהכנס את המלים יסובו את וויהם. ואם אמרנו על הווים הנשמעים פשה אשר יש להם גענוע בלשון כי המה מיוסדים ונשרשים במלים גם המה יתדו יעלו מן המלים, והוא המשפט ליד"ן. ועתה אתבירם אלה לעומת אלה במחברת ו' קה).

דחן • דחון לא הנעל קרמוהי (דניאל ו יט) פתורנו לפי ענינו, מיני זמר הוא קט) •
דחל • דחלה ואמתני ותקפא (דניאל ז ו) ענין מורא הוא וכמוהו הרבה בלשון ארמית •
דחן • דחן וכסמים (יחזקאל ר ט) זרע מורעני קשניות הוא כמשמעו •

דחה • מבהלים ורחופים (אסתר ח יד) נדחה אל ביתו (שם ו יג) ענין בהלה המה •
דחק • ואיש אחיו לא ידחקו (ויאל ב ח) מפני לחציהם ודחיקהם (שופטים ב יח) ענין עוצר ולחץ המה •

די • מתחלק לה' מחלקות • האחד די מחסרו (דברים טו ח) ולבנון אין די בער ודחתו אין די עולה (ישעיה מ ט) ודי חלב עוים (משלי כו כו) הלא יגנוב דים (עובדיה א ה) והמלאכה היתה דים (שמות לו ז) אבל דין (משלי כה טו) מדי העבדה (שמות לו ה) כולם ענין מציאה המה • אך בהיותו מגורל ימצאוהו קי) בארץ מדבר מדבר (דברים לז י) ישחש להם וצאא להם (במד' יא כב) • ויתכן להיות קרוב לעינו, אריה טורף בדי גרותו (נחום ג יג) בעבור די מחסורם להבין מאכלם ישחשו לשרף • ויתכן להיות מגורתם (נ"ה מגורל) בדי שפר יאמר האז (איוב לז כה) בתת קול השופר, בהיות קול השופר בדי כח אלי תקע יאמר האז • ובהיות כה פתרון די, נוספה פתורנו עם כלם ונמצאו היתכים [נו"ל הבית"ן קיא] משרתים ולא מיוסדים • אבל יש לב"ה תוצאות

דוב • רב ארב הוא לי (איכה ג י) כרוב שכול (ש"נ"ז ח) ופרה רוב תרענה יחידו (ישע' יא ז) •
דוד • מתחלק לד' מחלקות • האחד דוד אהרן (ויקרא י ד) דוד מרדכי (אסתר ב טו) או דודו או בן דוד (ויק' כה מט) את יוכבד דתו (שמות ו ד) • השני, כפיו מדוד תעברנה (תהלים פא ז) כידודי אש יתמלשו (איוב מא יא) כדוד נפוח ואגמון (שם מא יג) והכה בכיור או בדוד (ש"א ב יד) בסירות ובדודים ובצלחות (דה"ב לה יג) ענין קדוה המה •

השלישי, הדוד אחד תאנים שבות מאד (ירמ' כד ב) יתכן להיות פתרון דוד כמו כלוב • ויתכן לנסות אליו ולהיות מגורתו כפיו מדוד תעברנה, כי אמנם הזיון המזמור על אודות ישראל הוא, בהיותם במצרים בעבודה קשה, על כן אמר הסירתי מסבל שנכמו כפיו מדוד תעברנה הסירותי משורר לבנים, ומסבל עבדות מצרים שכם ישראל, וגם הסירתי כפיו מעבדות חומר ומשום שיט בקופות •

הרביעי • הדודאים נתנו ריה (שיר ז יד) וימצא דודאים בשדה (בראשית ל יד) ענין אחד להם •

המבאר

וכן נמצא להם' כמו יספיק להם. קיא) את כי אין בין היתכים והבתין מאומה כי שיהם מופכים על אות ב"ה, עם כל זה הודעתו את השמי' כדי שישכיל הקורא מה על נוסח ודלשון בימי קדם. כי נראה לך להיות אות הב' קרא על שם בית, קרא פתח הרבים ממנו בשם ב' תים ולא ב' תים •

קח) המאמר האחרון המתחיל ודע כי רוב הווי"ן עד תורם לא נמצא פי אם בהערכת לונדון • קט) במסכת אוקספורד נמצא פה הגהה ודיא: ז"ל לשון הגדה כתרונם רנר, ופירושו לא היה שום אדם רשאי להניד אליו דבר, יעצ"ל • קי) לפי מנחם פירוש ישאחור, היות לו די, או יספיק לו •

המה, אך קרוב הוא לענן זה הראשון (נ"ה העליון) אבל הענן יפסיק בניהם כמעט.

דלג • או ידלג כאל פסח (ישעיה לה ו) מדלג על ההרים (שיר ב ח) ופקדתי על כל הרונג (צנף) א ט) ענן קפיצה ומפסע (נו"ל ומפסע) המה כמשמעו לפי ענינו.

דלח • ולא תדלח רגל ארם עוד (יחזקאל לב יג) ותדלח מים ברגלך (שם לב ב) פתורו כפי ענינו, ענן מרפש (כ"ה מרפש) המה.

דלף • דלפה נפשי מתוהה (תלים קט כח) דלף שורר ביום סגריר (משלי כו טו) ידלף הברז (קהלת יח) ענן רעף ונפח הם • ודלפת הדפש בכיתה (נו"ל מתוהה) כמו במסחרים הנכנה נפשי (ירמיה יג יז) •

דלק • מתדלק לב' מדלקות: האחד, הדלק האש (יחזקאל כד י) ודלקו בהם ואכלום (עובדיה א יח) ובקדחת ובדלקת (דברים כח כב) ענן הבערה המה.

השני, כי דלקת אחרי (בראשית לא לו) על ההרים דלקנו (איכה ד יט) מדלק אחרי פלשתים (ש"א ז כג) ענן רדיפה המה.

דלת • לפתח לפניו דלתים (ישעיה מה א) הדלת תסוב על צידה (משלי כד יד) דלתות נחושה אשבר (ישעיה מה יב) דלתות נחשה (תלים קז טז) ודלתי שמים (שם עז כג) כמשמעו.

דס • מתדלק לה' מדלקות: האחד: ארץ אל תכסי דמי (איוב טו יח) שפך דם הארבע (בראשית ט ו) דמך על ראשך (ש"ב א טז) דמים לו (שמות כב ב) חתך דמים למולת (שם ד כו) • השני, דמו עד הגיענו אליכם (ש"א יד ט) וידם אהרן (ויקרא יג) וידמו למו עצתי (איוב כט כא) עור לאבן דומם (הקבוק ב יט) דום לה' ותחוויל לו קיג) (תלים לו ז) כמעט שכנה דומה נפשי (שם צד יז) טוב ויחיל ודומם (איכה ג כו) ענן דממה ושתק המה ויש דומה אשר היא שתיקה בענינה ולא ביסודתה קיד) כאלה • וידום השמש וירח עמד (יהושע י ג) שמש בגבעון דום (שם

חזבה למרבית פנים • ויגיעו עמים ברי' אש, ולאמים ברי' ריק יעפו (הקבוק ב יג) כמו אש כמו דיק לפי ענינו •

השני • מדי עברו יקח אחכם (ישעיה כח יט) ויהיה מדי צאתם (ש"א יח ל) מדי חדש בחדשו ומדי שנה בשנתו (ישעיה סו כג) כי מדי דברי גו (ירמיה לא ד) כי מדי בדרך גו תתנווד (שם מח כז) פתורם לפי ענינם •

השלישי, די חיות (רביאל ב מג) די התגורת אבן די לא בדין (שם ב לד) ודי הוה צבא הוה מהא, ודי הוה צבא הוה מרים (שם ה יט) ורוב אשר בלשון ארמית די •

הרביעי והדריה למינה (דברים יד יג) נקבצו דיות (ישעיה לר טז) ממני עופות הם •

ההמישי, ואני כותב על הספר ברוי (ירמ' לו יח) • **דיק** • ויגנה עליה דיק סביב (מ"ב כה א) בלי קרב הוא •

דך • ידכה ישח (תלים יי) מדכא מענותיו (ישעיה נה ה) פצוע דכה (דברים כג ב) לא דכאו (ירמיה מר י) וי' חפץ דכאו החלי (ישעיה נג י) אל ישוב דך נכלם (תלים עד כא) לב נשבר ונדכה (שם נא יט) והדך רשעים תזחם (איוב מ יב) או דכו במדוכה (במדבר יא ח) ישאו נהרות רכים (תלים צג ג) ענן הלמות ושבר המה •

דכר • ודכרתי ואמרין (עזרא ו ט) וכל זכר בלשון ארמית דכר •

דל • מתחלק לג' מחלקות: האחד, רלוותי ולי יהושע (תלים קמז ו) דלות ורעות חאר מאד (בראשית מא יט) ואם דל הוא (ויקרא יד כא) ומדלות הארץ (ירמ' כב טז) דללו וחרבו קיב) (ישע' יט ו) דלו מאנוש נעו (איוב כח ד) •

השני • דולת ראשך כארגמן (שיר ז ו) דלו עיני למרום (ישעיה לח ד) כי דליתני (תלים לב ב) מדלה יבצעני (ישעיה לח יב) ענן מועל המה • השלישי, וגם דלה דלה לנו (שמות ב יט) ותבאנה ותדלנה (שם ב טז) ואיש תבונה ידלנה (משלי כ ה) כמר מדלי (ישע' מ טז) ענן משאב

המבאר

מסאל הוא ואנו שתיקח משמו ובאורו כמו עמד או פסק. על כן אמר ולא ביסודתה • כי אינו כיסוד דום אשר דומה על השתיקה בתחלה.

קיב) דללו במחברת ואם דל הוא ע"כ. ולא מכר מנחם, קיב) דללו: ומנחם חבירו לשון דממה כמו דום אהרן, וגם כן סוד טוב ויחיל ודומם • ודומם טורח לו, ע"כ, קיב) פי' יש שרש דום אשר יתבאר ג"כ שתיקה • אבל רק

[65]

י (יב) כאשר יש עמידה [נו"ל מעמד] שאיננה עמידה ממשי כאלה, שם עמדו לא תשיגם בגבעה (הושע י ט) כי עמדו לא ענו עוד (איוב לב טו) עמדו מדבר קטן¹ כי עמדה מלכה (ברא' ל ט) השלישי, דמיית לקאת מדבר (תלים קב ז) מה אעידך מה אדמה לך (איכה ב יג) אל מי דמית בגדלך (יחזק' לא ב) אם לא שוית ודוממתי נפשי (תהלים קלא ב) ותמשלני ונדמה (ישעיה מו ה) נדמה שמרון מלכה (הושע י ו) וביד הנביאים אדמה (שם יב א) סב דמה לך רורי לצבי (שיר ב יז) דמתה לחמר (שם ו ח) לא דמה אליו ביפו (יחזקאל לא ה) בצלמנו כדמותנו (בראשית א כו) ירמה ליי' בבני אלים (תהלים פט ז)

הרביעי, כי נדמה כל עם כנען (צפניה א יא) אל [נו"ל פן] תרמה בעונה (ירמיה נא ו) ואמר אוי לי כי נדמתי (ישעיה ו ה) ברמי ימי אלהה (שם לח י) ואשר דמה לנו (ש"ב כא ה) גם מרמן תדמי (ירמיה מח ב) נרמחה אשקלון (שם מז ה) איך נדמיתה (עובדיה א ה) וכל אנשי מלחמתה ידמו (ירמיה נ ל) וכל אנשי המלחמה ידמו (שם מז כו) ונרמ נאות השלום (שם כה לו) כי י' אלחנו הדמנו (ירמיה ח יד) ודמיתי אמך (הושע ד ה)

החמישי, כאשר דמיית לעשות להם (במדבר לג נו) אל תדמי בנפשך (אסח' ד יג) דמינו אלהים חסדך קטן² (תלים מח י) והוא לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשב (ישעיה י ו) : ענין מחשבות המה דמן³ : כהרוש מתבן במו מדמנה (ישעיה כה י) לדמן על פני האדמה (ירמ' ח ב) ענין אשפתות המה : ובספר יוסיפון שעורים הנמצאים בגלילי הסוסים והבהמות המה נקראין דומן קטן⁴ :

דמע : דמע תדמע ותור עיני דמעיה (יקמ' יג יז) ורמעחה על להיה (איכה ב) שימה דמעתי בגנאוך (תלים נו ט) : ויש מראה שני למלה, אך קרוב הוא לזה העליון : מלאחך ודמעך (שכזות כב כה) : הוא התירוש הצח והמוקק אשר אין בו שמרים :

דן : מתחלק לב' מחלקות : האחד, דן אנכי

המבאר

קטן) פ' עמדו לא ענו עוד : כמו עמדו מלידבר : קטן) רש"י : ימחם פתר : איתו לשון כחשבה כמו אל תרמי' בנפשך :

קטן) פ' עמדו לא ענו עוד : כמו עמדו מלידבר : קטן) רש"י : ימחם פתר : איתו לשון כחשבה כמו אל תרמי' בנפשך :

זו) פתרונו כפי ענינו, כמו נפעמה רוחי אני דניאל בתוך זה, וגרנה קרוב מן רנה, אך לא במשקלות לשון עברית ולא בדרוקיקה, ויתכן להיות פתרון בגו נדנה, בתוך נדידה שנהי, כמו ושנתה נרת עלוהי (שם ו יט) ויש מהפותרים אשר אומרים נפעמה רוחי בתוך נדנהי, שמו הנקף נדנה לרוח ותערה לנפש :

דננ • כדונג מפני האש (מיכה א ד) הרים כדונג נמסו (תלים צו ה) היה לבי כדונג (שם כב טו) כמשמעו •

דע • מתחלק לג' מחלקות: האחר, ודע כי על כל אלה (קהל' יא ט) כן דעה חכמה לנפשך (משלי כד יד) בכל דרךך דעהו (שם ג יג) לא נודעתי להם (שמות ו ג) • ענין אחד להם • ואנשי פתרון אמרו ושמי יי' לא נודעתי להם לא גילתי להם • ומהם אשר מתמידים את המלה, ואילו היה פתרון הענין כה, היה על המחזוקק מיושר המשפס לחקות [נו"ל לחקות] כה: ושמי יי' לא הודעתי להם, אבל הנו"ץ מונע את המלה מהיות ככה • כי מראה הפתרון לפי שקלת המלה ואותיותיה, נודעתי, כמו ונתרתי, נוצרתי, נושעתי • וזה פתרון המלה ופשר הענין וארא אל אנביהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי יי', נראיתי להם באל שדי ובשם יי', אבל לא נודעתי להם פנים אל פנים ולא נראיתי להם עין בעין כאשר נודעתי ונראיתי לך בלבת אש •

השני, והאדם ידע את זהוה (בראשית ד א) וידע אדם עור את אשחו (שם ד כה) ואיש לא ידעה (שם כד טו) והמלך לא ידעה (מ"א א ד) ונדעה אתם (בראשית יט ה) • ענין ידיעת משכב המה •

השלישי, וגבוה ממרחק יידע (תהלים קלח ו) וידע בהם את אנשי סכות (שופטים ח טו) וידע כמביא למעלה (תלים עד ה) פתרונו כפי ענינו • ענין גרע ושפל ושבר המה • ויתכן להיות מגורתו למנות ימינו כן הודע (שם צ יב) כפי מעש מועד שנותינו וקוצר מנין ימינו כן חיסר אותנו, כפי השנים יהיה המוסר •

דעך • דעכו כאש קוצים (תלים קיח יב) דעכו כפשתה כבו (שעיה מג יז) ידעך נרו (משלי כ כ)

כי נוג"ז נדידה אינם יסוד במלים באמך ידור ממך (נחום ג ו) וחדר שנהי מעיני (בר' לא ט) על כן ראוי להיות הנו"ץ הראשון עשוי למלאכה, והאחרון יסוד לא ימוש מהמלה, וכזה חכונת המלה ותוצאות נוגיה, כבר נודע כי ברוב תחלת המלים נוג"ץ וממ"ץ ותיו"ץ וידו"ץ אינם יסוד ומחלקותיהם כפי המלים, על כן יש מאמתת הלשון ומשפס המבשא, וממשקלת למורים להיות פתרון נדון מגורת מדנים (משלי יח יח) וזה מראה הפשר, ומוצא הדבר • יש מכון (שמות טו טז) ונכון (ברא' מא לב) • ככהו נדון ומדון • וכמוהם בענינים תבונה, ונכון, נחלקים לשתי מחלקות, המ"ם נופל על המעשה, והנו"ץ על העשוי, ויבין כל חכם לב כי אין פתרון מדון כמו נדון ולא מכון כנכון ומכונות כנכונות [ג"ה כנכונים] • כי המכונות מפעלים והנכונות פעולים (קט"ו) • כמו והיו נכנים (שמות יט יא) נכון לבי אליהם (הלים נז ח) כי נכון בידו יום חשך (איוב טו ג) כשחר נכון מצאו (הושע ג) אשר הבית נכון עליהם (שופטים טו כו) כסאך יהיה נכון עד עולם (ש"ב ז טו) ככה נכון מגורת תבונה • והוא המשפס למדון ונדון • אבל מדון מתחלק לשתי מחלקות בחיות המ"ם עשוי למלאכה, תהיה גורתו ממדנים (משלי יח יח), ובהיות המ"ם יסוד במלה פתרונו ממדה • אנשי מדות (במדבר יז לב) איש מדון (ש"ב כ ד) • ובהיות הנו"ץ תמורתו יהיה נדון • ופתרונו מחרחר ריב • הן נמצא הנו"ץ האחרון יסוד במלה • ונדון וידון יוכיחו ויורו כי הנוני"ץ האחרונים נאחזים במלים ומיוסדים בהם, ואלה הממ"ץ עשויין למלאכה והנוני"ץ יסוד • מלון, מכון, מעון, מזון • מכולם ישבתו ממיה"ץ, ונאחזים הנוני"ץ במלים אחיות עיקר, ופתרון יהיה כל העם נדון קד' (ש"ב יט) • מחרחרו ריב ומחוכח ויאמר המלך הדצינו סכף אויבנו, והוא מלשנו מכף פלשתים ועתה ברח מן הארץ (שם) ועתה למה אתם מחרשים להשיב את המלך (שם יט יא) על זאת היו מתוכחים •

אחתכית רוחי אנה דניאל בגו נרנה (דניאל ו

המבאר

קיש"ט פ' פכונת הוא שם • ונכונות הוא תאר הפעל או תאר השם • קד' רש"י: נדון מחוכמים זה עם זה • ע"כ ולא בשם סתם •

[67]

ושלמו ליי' אלהיכם (שם ע' יב) וינבחו ונבא לה' וידרו נדרים (וינא א' טו) כי תרד נדר (דברי' כג) שוב אשר לא תרד (קהלת ה' ד) *

הרביעי, גם אני אגדיל המדורה (חוק' כד ט) וגם דור העצמים תחתיה קא) (שם כד ה) מדרתה אש ועצים (ישע' לג) ענין כיור [ג'ו' לפד] המהי דחזמישי, וזוד זכרי לדר דר (שמות ג' טו) ושלמנה עם דר ודר (דניאל ג' לג) ברור דוריים שנותך (תלים קב כה) *

דראון * והיו דראון לכל בשר (ישעיהו סו כד) לדראון עולם (דניאל יב ב) * ענין לעג וקלס המה לפי הענין קב) *

דרג * ונפלו המדרגות (יחזקאל לח ד) בסתר המדרגה (שיר ב יד) * ענין מעלות המה *

דרדר * וקץ ודרדר (בראשית ג' יח) ממיני קמשונים הוא *

דרור * מתחלק לשלש מחלקות : האחד * וקראתם דרור (ויקרא כה י) הנני קורא לכם דרור (י'רמיה לז יז) ענין חופש המה *

השני, מר דרור (שמות ל כג) בשם מנשמי הקפרת הוא *

השלישי, ודרור קן לה (תלים פד ד) כצפור לגור כדרור לעוף (משלי כו ב) ענין עופות המה *

דרום * ים ודרום ישרה (דברים לג כג) והשף אל דרום (יחזקאל כא ב) * כמשמעו *

דרך * מתחלק לג' מחלקות : האחד, דרך הנשר בשמים דרך נחש עלי צור (משלי ל יט) מדריך בדרך תלך (ישע' מח יז) הוריקני באמחך (תלים כה ז) זה הדרך לכו בו (ישעיה לא כא) * דרך כמשמעו כמו ארץ, ונתיב, ושביל, ומעגל, ומסלול, ומשעול, כינוי דרך המה * ויש לדרך תוצאות ענינים מלבד אלה * דרך אשר איננה דרך כי אם בלשון עם ושפת בני אדם, כאלה: ואיש אין בארץ לבא עלינו כדרך כל הארץ (בר' יט לא) כי דרך נשים לי (שם לא לה) אנכי הלך בדרך כל הארץ (מ"א ב ב) כי שיח וכי שני לו וכי דרך לו (שם יח כו) *

השני, ובנידך בדרך בפת (ישע' סג ב) דרכתי

ענינו קרוב מן כנוי, ופתרון דעכו כאש קוצים כה הוא * אש קוצים ואש ששתים ולהבותם מהרה תכנינה באין גחלת [נ"ל אין גחלת להם] ומנוחתו בחמו נדעכו ממקומם (איוב ו יז) *

דף, קול עלה נדף (ויקרא כו לו) אל ידפנו לא איש (איוב לב יג) להדוף את כל איבך (דברי' ו יט) כי י' הדפו (י'רמ' מז טו) חתך דפי (תלים נ ד) יהפך מאור אל חשך (איוב יח יח) כהנדף עשן תנף (תלים סח ג), וכנה פתרון פן תאמרו מצאנו חכמה אל ידפנו לא איש, אמר אליהוא התחכמוני אם אחרש ולא אענה תחשבו בלבבכם ותעלה במחשבותיכם כי לכם לבדכם נתנה החכמה ולא יוכל איש להדוף את איוב ולהסוס [נ"ה ולחזק] את פיהו וזולתי אל *

דפק * קול דורי דופק (שיר ד ב) ודפקים יום אחד (בראשית לג יג) מתדפקים על הדלת (שופטים יט כב) * ענין דחיה המה *

דץ * ולפניו תרוץ דאבה (איוב מא יד) * ענין משוש [נ"ו שמחה] הוא, דץ לפניו דאבה *

דק * דק ככפר (שמות טו יד) כשיש חוצות אדקם (ש"ב כב מג) כדק ישול (ישעיה מ טו) והדקות עמים רבים (מיה ד יג) בארץ דקו כחיה (דניאל ב לה) ותורשנה ותדקנה (שם ז כג) ענין שחק דמה, ומיסודת גורתו גבן או דק (ויקרא כא ד) צנמוות דקות (בר' מא כג) דקי צורה רקיקי חבנית המה *

דקר * וידקר את שניהם (במדבר כה ח) כל הנמצא ידקר (ישעיה יג טו) ומדקרים בהוצאותיה (י'רמיה נד ד) שהם זכו מדקרים (איכה ד ט) *

דר * מתחלק לה' מחלקות : האחד, ודר וסחרת (אסתר א ו) אין למלה זאת דמיון בתורה ופתרונה לפי ענינה, מאבני שהם ואבני יקרה הואי השני, מרור באהלי רשע (תהלים פד יא) די מדרהון עם בשרא (דניאל ב יא) ידרון צפרי שמיא (שם ד ט) כל דיירי ארעא כלא חשיבין (שם ד לג) ואם עדיא מדרהו (שם ה כא) * ענין משכן [נ"ו מעון] המה *

השלישי, נדר לאביר יעקב (תלים קלב ב) נדרו

המבאר

לשון עריכה. וכן יעצמן צנפה כדור. שורות דוקק ניסות. וכן שורה תרגם דרא: קב) עין לעיל צד 33 בענין דראון.

קב) רש"י, ומנחם פירש כמו אני אגדיל המדורה. אבל רש"י פירש לדעתו מדר וערך העצמים תחת שאר האברים כלומר ילחשו הנבזרים בשביל החלשים וספכו אלו אליה. דור

(תלים כה י) וחית השדה תדושה (איוב לו טו)
כעגלה דשא (ירמיה נ יא) וישמם נאפר לרש
(מ"ב יג ז) • ענין כתישה המה •

דשא • תרשא הארץ דשא (ברא' א יא) כי
דשאו נאות מדבר (יואל ב כב) ענין עשבים המה •
דשן • מתחלק לב' מחלקות: האחד, ונחת
שלחנך מלא דשן (איוב לו טו) דשנים ורעננים
יהיו (תלים צב טו) והיה דשן ושמן (ישע' ל כג)
כל דשני ארץ (תלים כב ל) ועולחך ידשנה סלה
(שם כ ד) ענין שומן המה •

השני, והוציא את הדשן (ויקרא ו ד) ודשנו
את המזבח (במד' ד יג) ונשפך הדשן אשר עליו
(מ"א יג ג) •

דרת • כל ידעו דת ודין (אסתר א יג) אש
דת למי (דברים ג ב) ורתיהם שנות מכל עם
(אסתר ג ח) אשר לא כרת (שם ד טז) והדרת
נחמה בשושן הבירה (שם ג טז) והשתיה כרת
אין אנם (שם א ח) כסדר וכתור •

לברי (ישעיה סג ג) דרכים גחות בשבת (נחמיה
ג טו) על במוחימו תרוך (דברים לג כט) והדרך
בנעלים (ישע' יא טו) ער מדרך כף רגל (דב' ב ה)
דרכת בים סוסך (חב' ג טו) ענין הרוש המה •
השלישי, **דרך** כוכב מיעקב (במדבר כד יו)
יורכון קשת (תהלים יא ב) קשת דרובה (ישעיה
כא טו) **ידך** חציו (תלים נח ח) כי דרכתי לי
יהודה (זכריה ט יג) ויררכו את לשונם (ירמיה ט
ב) אל **ידך** הדרך קשתו (שם נא ג) • כמו אל
יישר קשתו •

דרכמו • דרכמונים שש רבאות ואלף
(עזרא ב סט) •

דרש • ועת לדרוש את יי' (הושע י יב)
כתובים במדרש הנביא עדו (דה"ב יב כב) דרש
דרש משה (ויקרא ט טו) • כמשמעו •

דש • וארץ דש הפים (דה"א כ ד) וגדוש
מואב חזתיו (ישעיה כה י) דיש את בציר (ויקרא
כו ה) אדוש ידושנו (ישע' כה כז) כדדוש מתבן

ותשלם מחברת דל"ת

אחל מחברת ה"א

(ב) גם זה הבל (שם ב יט) •
חנ • בינה הגיגי (תלים ה ב) עלי הגיון בכנור
(שם צב ד) ולאומים יהגו ריק (שם ב א) כליו
שנינו כמו הגה (שם צ ט) קינים והגה וחי
(יחזקאל ב י) כאשר יהגה הארדה (ישעיה לא ד)
והגה מפיו יצא (איוב לו ב) • ענין מלל הם •

מצאתי ראיתי בספר **פתרוני רב סעדי**
במחברת ד"א, להדוף את כל איבך (דברים
ו יט) גמול ירו הרה (ישעיה יא ח) והדך רשעים
תחתם (איוב מ יב) שלח העו את מקנך (שמות
ט יט) אשר הצו על משה (במדבר כו ט) כחתם
הפשעים (דניאל ח כג) הווים שוכבים (ישעיה נו
י) הברי שמים (שם מז יג) גנת הבית (אסתר ו
ז) תהותתו על איש (תלים סב ד) וכאלה הרבה
באותיות אשר אינם יסוד במלים • וזה יצאו מהם
ומקצתם יורה על רובם, להדוף את כל איבך

הא • הב הבל, הג, הו הדם הדם הדר,
ה, הי הך היכל הין, הל חלא הלם, הם המל,
הן, הם, הפך, הר הרג הרם התל •

הא • הוא לכם זרע (בראשית מז כג) הוא
דרך בראש נחתי (יחזקאל טו כג) הוא כדי פרולא
(דניאל ב כג) ענינו קרוב מהנה, הנה לכם זרע
פתרוני לפי ענינו •

הב • הבו ליי' בני אלים קנז' הבו לד' כבוד
ועז (תלים כש א) הכי אמרתי הבו לי (איוב ו כב)
אהבו הבו (הושע ד יח) זבחי הבהה (שם ח יג)
לעלוקה שחי בנורת הבו הב (משל ל טו) דבי
המספחת (רות ג טו) השלך על יי' יהבך (תה' נה
כג) ויהבו גשמהון (דניאל ג כח) ויתיהבון בידה
(שם ז כח) לשון מתנה [נו"ל ענין נתינה] המה •
הבל • אך הבל בני אדם (תלים סב י) אדם
להבל דמה (שם קמד ד) הבל הבלים (קהלת א

המבאר

(קנז' רש"י: ומנחם הכרוי לשון נתינה •

נקראת גנת הביתן ותהי שקלת הביתן כשלמן קצי)
אבל **רב סעדיה** אשר החביר המלים האלה
במחברת ה"א לא יכלתי לדעת מה ראה על ככה,
ומה דעתה סברתו, ודקדוקי פירוני ומרחבי
מליצתו יורו על תבונתו, על כן יש מאמתת מוסר
ומדרך אמונה, לבלתי שום משגה בסדרי עניניו
דָּד • מתחלק לב' מחלקות: האחד, ולא הד
הרים (יחזקאל ו ז) הוד מלכות (דה"א כפ כה)
ונתת מהודך עליו (במד' כו ד) כסה שמים הודו
(חבקוק ג) ענין זוהר הם •

השני, כסוס הודו במלחמה (זכריה י ג) הוד
נחרו אימה (איוב לב כ) הירד כרנבים יענה (ירמ'
כה ל) לא יודך הירד הירד לא הירד (שם מח לג)
וענו עליך הירד (שם נא יד) הירד השבתי (ישע'
פו י), ענין קול המה, אפס לא קול ענות מלה ולא
קול ענות [נ"ול פצות] שיחה, כי אם קול שאון
המולת גרון בלי הנעת לשון המה • וענינם יורה
עליהם •

הדס • והארץ הדרום רגלי (ישעיה סו א)
והשתחויו להדס רגלי (תהלים צט ה) הדרס
כמו ארץ •

הדס • ועלי הדס (נחמיה ה ט) בין ההדסים:
(זכר' אה) ונתת הספר יעלה הדס (ישע' נה יג) •

הדר • בהדרת קרש (תלים כט ב) זה ה' יור
בלבושו (ישע' סג א) אל תהדר לפני מלך (משלי
כה ו) לא תהדר בריבו (שמו' כג) ענין נועם המה •
דָּה • הוי אשרו שבש אפי (ישעיה י ה) בכל
חוצות יאמרו הו הו (עמוס ה פו) זה ליום (יהו'

ל ב) אהה ארני יי' (ירמיה א ו) נדה על המון
מצרים (יחזקאל לב יח) ונהה נהי נדיה (מכה ב
ד) אל יורע נהי (עמוס ה פו) וינהו כל בית ישראל
(ש"א ז ב) ולא נה בהם (יהו' ו יא) ענין יללה הם •
דָּה • מתחלק לב' מחלקות: האחד, יהי שם
יי' מנרך (תהלים קיג ב) כי אהיה עמך (שמות ג
יב) והיה ברכה (בראשית יב ב) ויהי כן (שם א ז)
אהי דברך מות, אהי קטבך שאלו (הושע יג ד)
ושני אנשים שרי גדודים היו בן שאלו (ש"ב ד ב)
הזה גביר לאחך (בראשית כו כט) כי לשלג יאמר

(דברים ו יט) ידהשו מאור אל חשך (איוב יח יח)
ובאמרך עלה גרף (ויקרא כו לו) כהגדוף עשן
תגדוף (תהלים סח ג) • יצא הה"א והובא הנו"ן
תחתיו לחלק ענינים קדי) ובאמרך בנן אמך תחן
דופי (שם נ כ) יצאו שניהם ונשארה המלה על
עקרה, וכמהו תהותהו על איש (תל' ס ד) נראתה
המלה הזאת כי יסודתה ה"א ותי"ו, ואיננו כן,
על כי ברוב המלי אשר נבנו הא"ן לשרת עשויה
למלאכה לפנים הרבה, כמו תהדפו (יהו' לד כא)
תהכרו (איוב יג ב) הווים (ישעיה יו י) הולכים
(בראשית לו כה) הן יצאו האותיות ונותר התי"ו
לבדו, אבל יש על המדקדק עוד לדרוש ולחקור
עד כלות חקר המלה ולעמוד על יסודה • נמצאת
בלשון הקודש העירתי מצפון ויאת (ישע' מא כה)
אתיו אקחה יין (שם נו יב) כסרץ רחב יאתיו (איוב
ל יד) קרבו ויהיו (ישע' מא ה) ויחא ראשי עם
(דברים לג כא) הן עמדה המלה על שתי אותיות
אל"ף ותי"ו, ובאמרך אתא בקר (ישעיה כא יב)
נתאלפה קדי) המלה משתי קצותיה, אפס באמרך
התיו לאלכה (ירמיה יב ט) נגרעו ונפלו שניהם
מן המלה וישאר התי"ו לבדו, הן נמצא תהותהו
מגורת התי, ונתקנו המלים שניהם בה"א ואיננו
יסוד • ופתרון תהותהו על איש, תבואו ותגורו
על נפש עני, וכענינו כסרץ רחב יאתיו (איוב ל
יד) • ובעלי פתרון החליפו ה"א בתי"ת קדי),
והעמידו המלה מגורת קצקה, והמלה סרורה
כמשפס מאין חליפות, ולא נכפלו התי"ן במלה
כי עם עקב קצרה •

גִּינת הביתן, אמרו אנשי פתרון הביתן אין לו
פתרון כי הוא שם מקום [נו"ל מקום שם] הגינה
כמו שושן הבירה (אסתר א ב) ויתכן להיות גורתו
[נו"ל פתרונו] מגורת בית, כמו ונהה השק על
בשרו מבית (מ"ב ו ל) מבית ומחוץ (בראשית ו
יד) ופתרון ברת כמו פנימה, ענין אחר להם,
ופתרון גנת הביתן כמו גנה הפנימית • כי כן מצאנו
[נ"ו מצאנוהו] בהיכלי מלכים, ויש בו כח לדבר
ועוד לפתרון, ויקבר בנן ביתו (מ"ב כא יח) ובואת
נראה כי כל גנה הסמוכה לבנין ולהיכל פנימיה

המבאר

קבר) פ' לחירות עד בנין נפעל. קבה) פ' המלה באח בשני אלפין. קבו) ר"ל החליפין
מלת תחורתי כאלו חיתה כתיבת תחורתי. קס) פ' כמשקל מלת קל'מים [ישעיה א כג].

לשמואל¹ וכמהו השלום אביכם הוקן (בר' מג כו) היה ראוי להכתב לאביכם, וכמהו בענין אחר והקל נשמע בית פריצה (שם מה מז) היה ראוי להכתב בבית פרעה, וכמהו הנזה הוא בית מכיר (ש"ב ט ד) וכמהו אשר עשה המלך שלמה בית יי' (מ"א ז נא) וכמהו ובית זונה יתגדרו (ירמ' ה ז) וכמהו והמלך יושב בית החרף (שם לו כב) וכמהו למה אשכל גם שנינים יום אחד (בראשית כו מה) היה ראוי להכתב ביום אחד².

גם אלה לחכמים במראה אחד, להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה (שם מח יו) וזיה על המחוקק לחקור לשום אותה על ראש מנשה, וכמהו אולי יי' אותי קטש (דושה יד יב) וכמהו אולי יעשה יי' לנו (ש"א יד ו) וכמהו חלקיהו ואשר המלך (דה"ב לד כב) וכמהו וחזק חמר אשר על ראשה (ש"ב יג ט) וכמהו ויקחה על החמור (שופטים י"ב כח) וכמהו ויקח איש נזם ודב בקע משקלו ושני צמידים על ידיו (בראשית כד כב)³.

גם אלה לחכמים, ויקרא ברוך בספר את דברי ירמיה בית יי' בלשכת גמריהו בן ששן הסופר בחצר העליון פתח שער בית יי' (הדוש קל) באוני כל העם (ירמיה לו י) הנה אחרי רבוי קליה המלים נשה הענין לענינו, וכמהו בעצם היום הזה בא נח ושם וחס ויפת קלב בני נח ואשת נח ושלשת נשי בניו אתם אל התבה (בראשית ז יג)⁴ וכמהו ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו אה רבקה בת בתואל הארמי מפרן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה קלב (שם כה כ) וכאלה הרבה בתורה⁵.

ואלה הענינים הנדברים בלשון רבוי הנשנים במליהם⁶. וכנפלים במחיתם אשר לא יקרה להם כמקרה העליונים, ואלה הם ומצאת את לבבו נאמן לפנך וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני ההתי הארמי והפריזי והיבסי והגרנשי לתת לזרעו

הוא ארץ (איוב לו ו) ואתה דודו להם למלך (נחמיה ו ו) ורי הוה צני הוה מחא (דניאל ה יט) הוה בעין עלה (שם ו ה) יסור אחד לכלם והווין והיווין ברוב המלים מתחלפין אלה באלה, בהעלות היווין יבאו ווין תחתם, וגם ככה משפשש הווין⁷. דהשני, הוה על הוה (יתוסקא לו כו) והוהי במאונים ישאו יחד (איוב ו כ) עד יעבר הוהי (תלים נו ב) הוהי תחשב לשונך (שם נב ד)⁸ יתכן להיות לשון שבידה, וינשה עמהם נהייתי ונחליתי (דניאל ח כו) ושנתו נהיתה עלי (שם ב א) ואם בא הפותר המדקדק לחקוק [נ"ו לדקדק] בחיו בן שאול להוציאו מענין [נ"ו מכלל] הוהי להתבירו [נ"ו ולהביאו] עם אלה על דבר הלמד הנגרע מהמלה כי יאמר היה ראוי להכתב היו לבן שאול, ועתה הראיל ואינו כן כי אם בן שאול יתכן להיות מגזרת נהייתי ונחליתי, ושנתי נהיתה עלי, ויהי פתורנו השמו [נ"ו המיתו] בן שאול ויש עלי עזר מעפ באיכות [נ"ה בהורות, ונ"ל באורות] הענין, ונמצא הפותר לא גורע ולא מוסיף אבל יש להשיב, יש בתורה מלים נדברים בלשון ערומים שלומי ענין מעושי מלים גרועי אותיות אבל גריעה אשר אינו נרעון, ויש ענינים אשר אמורים בלשון ערומים אשר במועד מלים תשלם מחותם כי מפני חודד המספר רומז ורולג, ומאורות הענין יודע מגרע המלה: **גם אלה לחכמים** (*) יש בתורה ענינים אמורים בלשון רבוי, ומלים נשנים וכנפלים, והיה רי בקצרות המלים קטש, כה יקרה לענינים ולמלים ולפסוקים ולאחיות אלה המלים הנדברים בלשון ערומים שלומי ענין מעושי אותיות, ושני אנשים שרי גדורים היו בן שאול, היה ראוי להכתב לבן שאול, אבל יוצא בלשון ואין גריעתו גרעון⁹ וכמהו ותקח האשה בית פרעה (בר' יב טו) היה ראוי להכתב לבית פרעה, וכמהו למועד אשר שמואל (ש"א יג ח) היה ראוי להכתב

המבאר

החמור תחת ויקחה וישימה על החמור. ושני צמידים על ידיה. תחת ושני צמידים שם על ידיה. קלב לפי דעת פנחס היה ראוי להכתב קרא באוס כל העם. אבל לא ידענו מדוע לא יתכן להמשיך מלת ויקרא הנבא בראש הכתוב אל מוסו. קלא בשלש ב"ל כתיב בוח"ל אחרי רבוי דברי הפלים וכו'. קלב היה ראוי להכתב בא נח ושלשת בניו ושניהם. קלב היה יכול הכחוש להשפיש מלת לו, או מלת יצחק הנזכר לפניו:

(*) מכאן נראה העשרתו בס"ה צד 24 אינה אמיתית. כי כן היה שניר בפי פנחס לומר גם אלה לחכמים אכן גם זה ברוך כיוון למחוק שם בברכי פנחס מלות כפר אלה. ע"ש. קטש) פי' יש כתיבים אשר נמצאים בהם מלים יתרים והיה רי בקצת המלים. קטש) אולי ח' אחי. היה ראוי להכתב אולי ח' יצליח אחי. אולי עשה ח' לני. תחת אולי יעשה ח' לנו ארת' חלקיהו ואשר המלך, הוהי חלקיהו ואשר על המלך. וחזק חמר אשר על ראשה. תחת וית שם על ראשה. ויקחה על

[71]

המחוקק לחקוק ריצק על כפו אבל רבה הענין והשנה במלת הכהן, וכמהו וילכו שלשת בני ישי הגרולים הלכו אחרי שאלו (ש"א יז ג) היה די בולכו או בהלכו. וכמהו ויחמל המלך על משיבשת בן יהונתן בן שאלו על שביעת י" אשר בינתם בין דוד ובין יהונתן בן שאלו (ש"ב כא ו) גם פה נכפל הענין. אבל יש טעם לכפילתו על דבר אשר נשבע לשניהם. וכמהו ותפתח ותראהו את הילד (שמות ב ו) והיה די בותראהו. או בותראה את הילד. וכמהו אין כסף לא נחשב (מ"א י כא) כאשר כתוב (בד"ב ט ז) ועתה הואיל ושב המחזוק והעמיד סקו זה על מתכנתו בלי כל הורה חרור שפת יתו ודברי מבטא שפתיים. וזה שכל חרור הלשון.

נשוב לענין ראשון לא רבים יחכמו ווקנים יבינו משפט (איוב לב ט) הן לא הראשון עומד במקום שנים. וכמהו ולא למדתי חכמה ודעת קדשים אדע (משלי ג) וכמהו כי לא שאלו הוחדך מות יהלך (ישעיה לח יז) וכמו י" אל בקצפך תוכיחי ובחמך תיטרי (תהלים לח ג) וכמהו ולא אמר איה אלוה עושי נותן זמירות בלילה (איוב לה י) אל רתן ד' מאויי רשע זממו על תפק ירומי סלה (תלים קמ ט) כי לא סגר דלתו בשני ויסתר עמל מעליו (איוב ג י). וכאלה הרבה בתורה. וחלופם באותיות כאלה י מספר צעדי אגידנו (שם לא לו) היה ראוי להכתב אגידה לו. וכמהו בני יצאני ואינם (ירמיה כ) וכמהו כי ארץ הדגב נתתני (יהושע טו יט). וכמהו כי נשני אלהים (בראשית מא נא) וכמהו תשאני אל רוח תרכיבי וחמגני חשיה (איוב ל כב) וכמהו ויבאני חסדיך ה' (תלים קיט מא) וכמהו כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגיד רע (שם ח ה) ענינו לא יגור באהלך רע. וכמהו פור עצמות חנך (שם נג ו) ענינו חונה עליך. וכמהו אתוך שמע לי (איוב טו יז) ענינו אחזה לך. וכמהו השלך על י" יהבך (תלים נה כג) ענינו יהב לך. וכמהו ולא יכלו דברו לשלום (בר' לו ז) וכמהו הצום צמתני אני (זכרי' ו ה) ענינו צמתם לי אני (נ"ו למעני). וכמהו ותעובם ביד איביהם ויורו בהם וישבו ויועקך

(נחמ' ש ח) * השנה המחוקק לתת פעמים והיה די באחד מהם כענין זה העליון. וכמהו אשר אנכי נתן להם לבני ישראל (יהושע א ב) והיה די בלהם או בלבני ישראל, וכמהו והיה הגוי והממלכה אשר לא יעבדו אותו את נבוכדנצר מלך בבל (ירמיה כו ח) והיה די באותו או את נבוכדנצר. וכמהו כי אביא אליה אל מואב שנת פקדום (שם מז מד) והיה די באליה או אל מואב. וכמהו כי בא עליה על בבל שורר (שם נא נו) והיה די בעליה או על בבל. וכמהו כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא חבא אל הארץ (דברים לב נו) והיה די בני מנגד תראה את הארץ (*), וכמהו ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה י" את משה כן עשו (שמות לט לב) * תחל הפסוק וסופו ענין אחד והיה די באחד מהם. וכמהו ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל (במדבר ד ד) גם פה השנה הענין פעמים. וכמו ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל ללוים ככל אשר צוה ה' את משה ללוים כן עשו להם בני ישראל (שם ט ח) גם פה הכפיל הענין פעמים. וכמו קדו מאתכם תרומה לה' כל דביב לבו יביאה את תרומת ה' (שמות לה ה) וכמו ארך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה ורוחב ארבע באמה היריעה האחת (שם כו ב) גם פה הזכיר היריעה פעמים. ויהן אותי במשמר בית שר המבחים אותי ואת שר האופים (בראשית מא י) הכפיל אותי פעמים. וכמהו כה תאמר לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביך הכביד את עלנו ואתה הקל מעלנו כה תאמר להם קל (מ"א יב י) השנה כה תאמר וכבר דקדקו בחתלתו. וישלח המלך יהויקים אנשים מצרים את נתן בן עכנור ואנשים אתו אל מצרים (ירמיה כו כא) נמצא אל מצרים תוספת בפסוק, על כי כבר נקדם זכרו. לבלתי עבר במ ביהודי אחיזו איש (שם לו ט) ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות ונ' ויאמר בילדכן * השנה ויאמרו וברני אלהים אתי ובר טוב * והיה די בברני [בלי מלת אתי] * וכמהו ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על קח הכהן השמאלית (ויק' יד טו) היה על

המבאר

כתוב כה תאמר כמסכת קניקין וירי רוספי. כי בנוסחא שלנו כתוב כה תדבר.

(*) ולא היה צריך לשנות מלת הארץ פעמים. קלר) נראה סבא כי בנוסחא כ"א אשר לפני מלת היה

מי הביאך פה.

הם. מתחלק לב' מחלקות: האחד, המו גוים מסו ממלכות (ההלים מו ז) המית נגליך (ישעיה יד יא) נהמות ימים יהמיון (שם יז יב) ותהם כל העיר (רות א יב) עיר הומית (ישעיה כב ג) נהם נכסיר (משלי יב יב) בראש המיות (שם א כא) מהומה קלה (עמוס ג ט) ויתכן להיות מנורת תהמת (שמות טו ה) המון גוים (בראשית יד ד) וקול המון (ישעיה יג ד) המנים המנים בעמק החרוץ (יואל ד יד) ישחק להמון קריה (איוב לט ז) וירר הדרה והמונה (ישע' ה ד) יען המננס מן הגוים (יחזקאל ה ז) וכה פתרון יען המננס מן הגוים, יען הרבהם לפשוט יתר מן הגוים יתרה עשיתם קלו).

השני, אנהנא המו עברוהי די אלה שמיא וארעא (עורא ה יא) קטל המון שבינא די נורא (דניאל ג כב) ונשא המון רוחא (שם ב לה) לשון הם קלה) המה.

המל. לקול המולה גדלה (ירמיה יא טז) אין למלה זאת דמיון בתורה אבל ענינה יורה עליה, המולה כמו שאון.

הן. מתחלק לב' מחלקות: האחד, והנה נצב על עלוה (במדבר כג ו) הנם כתובים (מ"א יד יט) הנה הנם (ישעיה מא כז) הנני בני (בר' כב ז) הננס היום (דברים א') ויתכן להיות מגורתו ותהינו לעלת ההרה (דבר' א מא) פתורנו אמרתם הננו ועלינו. וקרב מגורתו ויאמר לבן הן לו יהי כרברך (בראש' ל לד) אבל הענין יפריד כמעט. ויש הן בלשון ארמית אשר הוא כמו אם בלשון עברית. והן לא ידוע להוא לך מלכא (דניאל ג יח) די הן חלמא לא תהודעניי (שם ב ט).

השני, הון עשיר קרית עוז (משלי יח יא) הון מהבל ימעש (שם יג יא) ואש לא אמרה הון (שם ל טז) כל הון יקר נמצא (שם א יג) ענין די המה.

הם. הם כל בשר (זכריה ב יז) ויהם כלב (במדבר יג ל) והלויים מהשים כל העם לאמר הסו נחמיה ח יא) בכל מקום השליך הם (עמוס ח

נחמיה ט כח) ענינו ויזעקו אליך. וכמהו ובכלי הבקר בשלם הבשר (מ"א יט כא) ענינו בשל להם הבשר. ובאלה הרבה בתורה: שוב לענין ראשון. **היד.** והיד יוכל עבר אדני זה (דניאל יז) אין למלה זאת דמיון בתורה, ופתורנו כפי ענינו היך כמו איד. שתי לשונות המה כמשמעו.

היכל. היכל יי' (ירמיה ז ד) ויבן היכלות (חושע ח יד) ופתאם יבא אל היכלו (מלאכי א') **הין.** והין צדק (ויקרא יט לו) רביעת ההין (שמות כט מ) מיני מדות המה כמשמעו.

הל. מתחלק לב' מחלקות: האחד, בהלו נרו עלי ראשי (איוב כט ג) לא יהלו אורם (ישע' יג י) הילל בן שחר (שם יד יב). עשיתיו תהל אור (איוב מא י) ענין נהגות הם.

השני, [נ'וול ויש למלה מראה שני] מהלל אקרא יי' (תה' יח ד) אהללה שם אלהים בשיר (שם סט לא) מעטפה תהלה (ישעיה סא ג) תהלת ח' ידבר פי (תלים קמה כא) איש לפי מהללו (משלי כז כא) ענין [נ'וול לשון] שבח.

השלישי, [נ'וול ועוד מראה אחר]. הללות ושכלות (קהלת יז) לשחוק אמרתי מהולל (שם ב ב) אמרתי להוללים אל תהלו (תהלים עה ה) ויתהלל בידם (ש"א כא יד). לשון שבעון המה. **הלא.** ומיום השמיני והלאה (ויקרא כב כז) ויאמרו גש הלאה (בראשית יט ט) מן היום ההוא והלאה (יחזק' לט כג) והנהלאה לגוי עצום (מיכה ד ו) מן הוא והלאה (ישעיה יח ב).

הלם. מתחלק לב' מחלקות: האחד, את הולם פעם (ישעיה מא ז) יהלמי צדיק חסד (תל' קמא ה) והלמה סיסרא (שופטים ה כז) או הלמו עקבי סוס (שם ה כב) ומהלמות לגו כסילים (משלי יט כט) וימינה להלמות עמלים (שופטים ה כז) הלמוני בל ידעתי (משלי כג לה) בכשיל וכלפות יהלמון (תלים עד ו) ענין כתישה המה, ויתכן להיות מגורתו לכן ישב עמו הולם קלה) (שם עג ג) ישוב רשע ערץ. להלום עם ה' אל תקרב הולם (שמות ג ה) ומי הביאך הולם (שופ' יח ג) פתורנו

המבאר

קלו) רש"י ומכאן פתור לשון הומה כמו המו נים. ורש"י מירש לשון חסד להם המלך יען הומננס לחסר מן הננים. אמנם פה פתר מבאם לשון רבוי וירר. קלה) מן כתיב בכל החזקתקות. ואולי צריך להיות הם.

קלה) רש"י הביא שם בפסוק י"ג שלא במקומי ואמר ומכאן מירש ישוב עמו הולם. ישב הרשע לחלום את עמי של הקב"ה. קלו) הכתוב היה חסר בהעתקה נכון.

[73]

ג) ויאמר הם כילא להוכיח בשם יי' (שם ו') לשון שחק [נ"ו ענין שתיקה] המה .

הפך . הפך לבן (ויקרא יג ג) אפרים היה ענה בלי הפוכה (הושע ו ה) נהפך לנחש (שמות ו סו) ותחתיה נהפך כמו אש (איוב כה ה) ואת להט החרב המתהפכת (בראשית ג כד) ויהי בך הפך מן הנשים (יחזקאל סו לד) ההפוכה כמו רגע (איכה ד ו) ענין אחד להם . אבל יש הפך ענין אחר , והפך יהורם ידי וינס (מ"ב כג) ויהפכו נערי דוד (ש"א כה יב) ותהפך ותלך לארצה (דה"ב ט יב) הפכה רסן מרכבתיה להלוד .

הך . מתחלק לג' מחלקות . האחר , על הר סיני (שמות יס יא) . הר גבננים (תלים סח סו) על בקעם הרות הגלעד (עמוס א יג) והנשואים הרה נסו (בראש' יד י) הררי קדם (דברים לג סו) הררי עד (חבקוק ג ו) הררי בשדה (ירמיה יז ג) ופתורנו כן הוא' הר קרשי שרה יחרש לעיר יחשב, והררי וררי ענין אחד להם, כמו לא כרת שרך (משלי ג ה) ושררך אגן הסהר (שיר ז ג) צרי וצוררי, וכנהנה רבות .

השני, ויהר ותלד בן (בראשית ל כג) ותהרין שתי בנות לזם מאביהן (שם יס לו) הרנו חלנו (ישעיה כו יח) הרה עמל וילד און (איוב סו לה) תהרו חשש (ישעיה לג יא) והרתיהם תבקע (מ"ב ה יב) עצבונך והרנך (בראשית ג סז) ענין אחד להם .

השלישי, הרו והגו מלב (ישעיה נב יג) וזי היר לץ שמו (משלי כא כד) גבר יהיר ולא ינזה (חבקוק ב ה) והרהרין על משכבי (דניאל ד ב) .

הרג . הרג רב (ישעיה ל כה) אל תהרגם (תלים נב יב) כי לאולי יהרג כעס (איוב ה ב) ויהרג יי' כל כבוד בארץ מצרים (שמות יג סז) .

הרס . הרס בעברתו (איכה ב ג) הן יהרוס ולא יבנה (איוב יב יד) אלהים הרס שנימו בפימו (תלים נח ז) ענין נתיצה המה .

התל . ואבינן התל בי (בראשית לא ז) אל יסח פרעה התל (שמות ח כה) ויהתל בהם אליהו (מ"א יח כו) חזו מהתלות (ישעיה ל י) אם כהתל באנוש תהתלו בי (איוב י ט) אם לא התלים עמרי (שם יז ב) ענין כהש הם, כמשמעו וכפי ענינו .

נשלם מחברת ה"א

אחל מחברת ואו.

ווי . ווי העמודים (שמות כו י) . וא"ו נער מחתלת המלים, ונפקד מיסודם, וכפי חסרון ותוספת מלאכותיו, ועל כן רבו תוצאותיו למיני עניניו מכל אותיות הקודש . אפשר כי לא נמצא וא"ו בתחלת כל מילה שלשון עברית יסוד וולתי ווי העמודים לבר, ומעט מועד בשמות בני אדם, ואלה הם . ושתי (אסתר א ט) ושפי (כסדר יג יד) וניה (עזרא י לו) ויהא (אסתר ט ט) אבל ישנו מוסד בקרב המלים כי לא ימוש מתוכם לכל דבר, ויהר הווי"ו הנכתבין בקרב המלים אשר יש להם נענוע בשה, רובם במלים אשר תחלתם יו"ד, על כי אשר לא יתכנו המלים בהצטרפם מבלעדי הווי"ו, אך לא בכל המלים כי אם במלים

אשר תחלתם יו"ד אשר איננו יסוד בהם . כה ששר דבר וא"ו, ופתרון תוצאותיו, ומחקרי ענינו, ומחלקי מחלקותיו לכל מראה פניו, ארז וו"ו המלה ואת וו"ו קצותיה עד כלות דקדוקה בחפש מחפוש . הווי"ו כה מחלקותם על החלקים האלה . מראה הו"ו ומלאכת מפעליו נוגעת עד שתיים עשרה מראות [נ"ו מלאכות] מבלעדי תוצאותם ודקדוקי נקודתם . ואלה מראיהם למחלקותיהם .

הו"ו נענוע וחנוי . מפעל ופעול . כבר . ואשר להיות . מוסיף ומסיב . מרבה ומוצב (קלט) .

המבאר

הפעול הוא הבא להורות על הביטוי כמו בדרך ברובה . הו"ו כבר הוא וו"ו המהפך את העתיד לעבר כמו במלת ויאמר . ואשר לו ח"ו הוא הו"ו המהפך את העבר לעתיד , כמו ואמר וישב האי הנה . הו"ו מוסיף הוא וו"ו החבור המוסיף ענין

קלט) הו"ו נענוע הוא הווי המורגש במבטא . כמו במלת דבחר איתם בתוך י' והו"ו החסר הוא הבלתי נשמע במבטא כמו בתוך בני ישראל . הו"ו מפעל הוא הו"ו הבא בתוך המלה להורות על השם , כמו במלת בבירה . תקומה . ותח"ו

[74]

כצאן עוֹלִייהֶם (איוב כא יא) עול ימים וזקן (ישע' סה כ) עוללים וינקים (תלים ד ג). וגם ברוב המלים אשר תחלהם יו"ד יבא הוא"ו בהם, כאלה: ישע יושע. יצאת לישע עמך (הבקוק ג יג) הושיעני ואושע (ירמיה יז ד) פנו אלי הוושעו (ישעיה מה כב). יסוד המזבח (שמות כט יב) והיכל תוסד (ישעיה מד כח) יסר יסרני יה (תלים קיח יח) לא יוסר עבד (משלי כט יט) ונוסרו כל הנשים (יחז' כג מח) כי יעץ עליך (ישעיה ז ה) ויועץ המלך (מ"א יב ו). אשר יעדו (ש"ב כ ה) אשר אועד (שמות כט מב) יראה ורעד (תלים נה ו) למען תורא (שם קל ד) יעד לתנך (דברים ז ו) במראה אליו אתודע (במדבר יב ו). יקשתי לך (ירמיה נ כד) פן חוקש בו (דבר' ז כה). יחר הגוים (יואל א ד) ואם יוחר (שמות כט לד) כי ילדתי לו (ברא' כט לד) ועיר פרא אדם יולד (איוב יא יב) וכאלה הרבה. ויש מעט מיתר המלים אשר יבא הו"ו בתוכם, והו"ו הנענוע במלה נראה יסוד, כאלה. מצוה אתכם (דב' ד ג). ואצו אתכם (שם ג יח). אם שוה פניה (ישעיה כח כח) שויה עד בקר (שם לח יג). עד צואר יחצה (שם ל כח) מצורונך (שיר ד ט). כי גוע (במד' כ כט) ולו גוענו (שם כ ג) האם תמנו לגוע (שם יז כח). עיני צדקיהו עור (ירמיה לט ז) גוי נתתי למכים (ישעיה נ ו) את גויתיהנה (יהואקל א יא) ועל גויתנו מושלים (נחמיה ט לד). אוה למושב (תלים קלב ג) נפשי אויתך (ישעיה כו ט) מאווי רשע (תלים קמ ט) ויביאו מטיה (שמות לה כה) פוּו את העוים (שם לה כז). וכאלה מעט מוער בלשון.

מַפְעֵל וּפְעִיל. הווי"ץ אשר הוא נכון למפעל ופעיל בה מחלקותם, דע כי המפעל מרחלק לב' מחלקות: המפעל הפעול, וקומון שניהם במלה אחת להיות שתי מראות במלה, ולא יקרה כה ליתר האותיות, ואלה קצות המלים; הנני מענה לה ארכה קפא (ירמיה לג ו). אמונה אמן (ישעיה כה א) אל אמונה (דברים לב ד) וגם קבורה לא היהת לו (קהלת

דיוו הנענוע. מחלק לג' מחלקות. ישנו נענוע וחזני. ונענוע ישנו יסוד וישנו מלאכה, ואם אמר יאמרו אנשי הלשון על הווי"ץ המנענעים את הדפה כי הם מיוסדים במלים ונאחזים בהם על דבר הנעתם, הנזה רוב הווי"ץ יש להם נענוע בפה, ואינם יסוד [נ"ו עיקר], ובצרפך המלה אשר בתוכה ו"ו ישובות נענועו, כאלה יויתר אותם בתוך (בראשית פו י) ובאמך בתוך בני ישראל (שמות כט מה) נשבת נענועו. וכמו ובגאותו שחקים (דברים לג כו). ובאמך גאה וגאון (משלי ח יג) שבתה הנעתו. וכמה כי אויל עמי (ירמיה ד כב) וגורתו (ספ) אשר נואלנו (במדבר יב יא). ערוה (שמות כח מב) וגורתו את מקורה הערה (ויקרא ד יח). בדורים ובצלחת (דה"ב לה יג) וגורתו בכיור או ברוד (ש"ב א יד). לראוה בך (יהואקל כח יז) וגורתו עיני תראינה (מיכה ו י) תלמיה רוה (תלים סה יא) וגורתו יורה ומלקוש (דברים יא יד). מה נאוו (ישעיה נב ז) וגורתו בנאות דשא (תלים כג ז). חגלי רשעים עורני (שם קט סא) וגורתו או חלק ער שלל (ישעיה לג כג). וענוה צדק (תלים מה ה) וענוחך (שם יח לו). מסוה (שמות לד לג) וגורתו וברם ענבים סתה (בראשית מט יא). שלו הייתי (איוב פו יב) שלו כל בוגדי בגד (ירמיה יב א) מות (דברים יט ו) וגורתו ממית ומחיה (ש"ב א ו). והיה רק וזעה (ישעיה כח יט) וגורתו ולא עז ממנו (אסתר ח ט). עז וחזרה (דה"א טז כו) וגורתו תחדוה בשמחה (תלים כא ז). קצוי ארץ (ישעיה כו טו) קצות הארץ (שם ט כח). ושקוי בבכי מסכתי (תלים קב י) וגורתו שמני ושקוי (הושע ב ז). וכל משקה (ויקרא יא לד). מקוה ישראל (ירמיה יר ח) וקווי ה' (ישע' מל). לא תעשו עול (ויקרא יט טו). ועלתה קפצה סיה (איוב ה טז) הלא איד לעול (שם לא ג) אף בלב עולת הפעלון (תלים נח ג). את מדויהם (ש"ב י ד) וגורתו על פי מדותיו (תלים קלב ב) מדו בר (ויקרא ו ג) כלה סקלונני (ירמיה פו י) יקללו המה (תלים קט כח). ישלחו

המבאר

למעט סים ועיד'.
(קט) מלת וגורתו השנייה ובשולשת פה בכל ארך הענין אינה נכצאת בנ"ה. אבל ישנה בשאר הכ"י.
קפא) מכאן ראייה כי נקודת השור"ק היא לדעת מנהם כמו בלאפסם. וכן להלן בלת אחוזו עולם הבאה נ"כ בשורק בכ"ק.

על ענין, כמו וארבען וברכך ודברך. והווי"ו מסוב הוא וו"ו הכינוי הבא בסוף החיבה להיות על קין הנמכר. והווי"ו מרבה הוא הבא בסוף הפעל להיות על לשון רבים נסתרים בעבר. כמו אמרו. ברכו. או על לשון רבים נזכרים בצווי והווי"ו מציב הוא הנספך לפעמים במלה כבלי הוראה כלל, כמו ודחור ארץ.

[75]

וזה לך האות לחיות לך לסימן, ראה ושית
לך לכל מלה אשר פתרונה דבר העשוי, דבר
שעבר ונגמר, בספורתך [נ"ו ברוספך] על
אותיות אוונה המלה וא"ו, חלפה המלה ההיא
מענינה לענין אחר, כמו, אמרו אחיכם שנאיכם
מנדיכם (ישעיה סו ה) כבר אמרו, ובאמך,
ואמרו על אשר עובו (דברים כו) פתרוננו עוד
יאמרו, וכמהו, הנה נתתי לכם (בראשית א כג)
כבר נתתי, ובאמך, ונתתי את נקמתי (יהוה)
כה (יד) עוד אתן, כה ענינו לכל המלין.

מוסיף וכה מוסיף על ענין ראשון, ואחבך
וברך והרבך וברך פרי בשנך ופרי ארמתיך (דב'
ו יג) אך את הוזהב ואת הכסף את הנחשת ואת
הברזל את הכריל ואת העפרת (במדבר לא כב)
כה ענינו בכל התורה, המראה השני הקרוב אליו
כה הוא, פעל ועשה (ישע' מא ד) והיה מאמתת
הלשון להיות פתרון ועשה כפתרון מלי' העליונים,
לולי פעל הנקדם לפניו, וכמהו, וקרא זה אל זה
ואמר (שם ו ג) יכסה ויעפף (שם ו ב) נקדם
לפניו [נ"ו קדמו לפניהם] וכמהו, ועשה לו כנחת
פסים (בראשית לו ג) אהב את יוסף (שם) נקדם
לפניו, וכמהו, אשר טפחתי ורביחי (איכה ב כב)
גדלתי ורוממתי (ישעיה א ב) אני קרתי ושיתרתי
מים (שם לו כה) אם לא שיתתי ורוממתי (תלים
קלא ב) כה ענין וא"ו הבא להוסיף:

מסיב וכה הוא משמש מסיב, אמרו,
ביתו, דברו, גדרו, הררו, זכרו, חצרו, כה
משמשו:

מרבח אמרו, בחנו, דרשו, חזו, זכרו,
חזרו, טענו, ירו, כרתו, למדו, משני, מהרו,
כה משמש הלשון.

מוצב והוא המוצב אשר לא מפעלו מפעל
ואם נעדר מן המכתב לא נחסר הענין, ואלה
קצותם: ויחי האחד את האחד (ש"ב יד ו) ואם
נכתב ויך האחד את אחד לא נגרע הענין, וכמהו
וישנו את מעמם בעיניהם (ש"א כא יד) ואם נכתב
וישנה נתקן הענין הישג, וכמהו חלמיש למצינו

ו י אחות עולם (בראשית מה ד) נערוגת הבשם
(שיר ה יג) כה וגבורה (דה"א כט יב) את כל
הגדולה הזאת (שם יז יט) אסורים ידיה (קהלת
ו כו) וכאלה הרבה. ורובם כה מתחלקים לשתי
מראות: פתרון קבורה שם הקבר והמראה השני,
אשה קבורה (ספ) [המראה הא'] לבה אסורים ידיה
והמראה השני, בית הסדר מקום אשר אסורי
המלך אסורים (בראש' לש ד) שתי מראות להם,
והיה משפט הוא"ו המובא במלה להיות פעול ולא
מפעל, אבל כן ענין הלשון, והוא המובא במלה
הנכון לפעול כאלה, ערוכה בכל ושמרה (ש"ב כג
ה) אשה עצרה לנו (ש"א כא ו) כי כאשר עוונה
ועצובת רוח (ישעיה נד ו) יקרא דרושה (שם סב
יב) אילה שלחה (בראשית מט כא) עשויה לברק
מצפה לשבח (יהוה) (יהוה) באש כסודה
(תלים פ יז) וכנהנה רבות, הן נמצא מבוא הוא"ו
בפעלים כמבואר במפעלים. מלל הפעול יסוב
להיות מפעל וגם המפעל יסוב להיות פעול. כי
שתי מראות למלה.

כבר ואשר להיות

ואשר להיות: כבר הוא הדבר אשר נעשה, ואשר
להיות הוא הדבר הבא אשר יעשה עוד, וכה
מתלקותיו למראה המלה: וא"ו אשר משפטו
להיות פתרוננו דבר אשר נעשה כבר כאלה: ויאמר
ויברא, ויגרש, וידם, ויחם, ויוזר, ויהמם,
וישרף, [בנ"ו וידם, ויחם, ויוזר, ויהמם,
וישרף]. כה חקת הלשון בכל המלים: והוא"ו
אשר משפטו להיות פתרוננו דבר אשר יהיה עוד,
כאלה: ואמר וישב האי הוה (ישעיה ד ו) וברא
י" על כל מנון הר ציון (שם ד ה) וגער בו, ונס
ממרחק (שם יז יג) וייר הדרה והמונה (ישע' ה
יד) ורך על במותי ארץ (מיכה א ג) והפכתי
מרכבה ורכביה (חגי ב כב) וזכרתי את בריתי (ברא'
ט מו) וחלף ביהודה (ישעיה ח ח) ועשיתי את
אשר בחקי רתלנו (יהוה) (יהוה) לו (כו) ויצאו וראו
(ישעיה סו כד) וניעדיתי לך שם (שמות כה כא)
ויגנו ואמרו (דברים כא ו). כה חקת דלשון,

המבאר

ק"ב) אשה קבורה: כן נמצא בכל הכ"י. ונראה כי לא
כיון בזה לשון מכתבי קדש. רק כיצד חיתה שפלת קבורה
עצם חתיה שם העצם כמו קבורה לא חיתה לו [קהלת ו ג]
יפגע שם חתיה כמו אש האלהים קבור [מ"א ג לא]. וכן
כיון בשא"ל לבה אסורים ידיה שלעומת בלת אסורים היא

שם העצם. ונראה השני אסורי הפלך אסורים שהוא שם הראר
בהעצת ויין ולויתן הפתאים לרוב בניסוחין גם בהעצת
איקספוזיט כחוב כוח: פתרון קבורה שם הקבר והמראה השני
אשה קבורה, לבת אסורים ידיה שם חתיה. והמראה השלישית
ביקם אשר אסורי הפלך אסורים שתי פראות להם.

מים (תלים קד ח) היה ראוי להכתב למעין מים *
וכמחו, ואם יתקפו האהר (קדלת ד יב) היה ראוי
להכתב ואם יתקוף * וכמחו, לאכל כל חיתו ביער
(ישע' נו ט) כל חיתו שדי (שם) וחיתו ארץ (בר')

א (כד) * וכמחו, כי הוחרתו צדיק (יהו' ג כא) *
וכמחו וישתחו אפים (ברא' יט א) וכמחו הרבה
בתורה * וזה משפט הו"ו :

העתק מספר מעשה אפור פי"ג.

בדרך שמוש האותיות להחכם ר' פריפוט דוראן הנקרא אפורי *

סרוק השיב אליו ואמר שהם כלם לענין זה לשונו :
ויכול המועין [לחת] למו תוצאות ולא יצטרך לשים
אותם נופלים והאריך בדבריו, אבל אני אכתוב
העולה בקצור : ויקברוהו ברמה ובעירו, אמר כי
הרמה היה מחוץ בו עיירות מחלפות, היה יושב
שמואל באחת מהם ושם קברוהו, ולזה ובעירו, כי
אין הרמה עירו אבל ברמה עירו, אמנם שהרמה שם
כולל שם מבורא * כי שם נזכר ניות שלשם ברח דוד
ממקום שמואל * ותשב חמר ושוממה הם שני
משפטים, שישנה בבית אבשלום, והיתה שם
שוממה * ואיה וענה, אמר כי הו"ו הוא מעקר
השם בו (צ"ל כמו) ויתא ושתי ופסי, עם שבר"ה
כתוב איה, הם שני שמות לנקרא אחד ושם
דומים לו, עד מתי ומכניד עליו עליו עבטיש,
נרדם ורכב וסוס, ירצה נרדם הצבא וגם כן הרכב
והסוס, כמו כאשר יפרש השוהה לשחות פירוש
ידי, ויפתח יוסף את כל אשר בהם פירוש שבר
ותחס עליו פירוש נפשי * ואנחנו ד' אלהינו וכו'
פירוש נעבוד ד' אלהינו ולא עבדנוהו, והנה וא"ו
חת וקודש ווא"ו ובצוק העתים, אמר לקושי
השגת הנרצה בכתובים ההם אין ראוי לשפוט
בתוספת הו"ו * גם . והנך רואה איך לא
רצה זה החכם להסכים שהיו ווי"ן בכתוב ללא
ענין, ועלך לפקוח עין במקום מקום שבאו הווי"ן
ושלא השפוט בתחלת הדעת בואם ללא ענין ע"כ .

(* עין בתשובת דונש על בנס

אמר [ר' יונה אבן גנאח] ותהיה הוא"ו רחוקה
בתחלת המלה לבלתי עשוף, והביא מזה המין :
עבר אביך ואני מאו, חת וקדש וצבא, ואיה וענה,
ואחרים מלבד אלה * והא"ע במקומות רבים
בפירושו מסכים עמו בזה והרבה מהתכמי שכתבו
על המקרא, וימי' רבי' הייתי מהרעת הואת עד היות
קשה עלי מאוד לאמר שזה ללא ענין, ושהנביאים
והמדרבי' ברח הקודש יתנו מקום המעשה בהנחת
ווי"ן כאלה, כי בהיות השמוש המיוחד לוא"ו
העשופה וזה בכתוב לאלפים, הנה בניוצא באלה
הווי"ן המערת רגל, ולכן הפלגתי על זה החקירה
ואחפש בנרות החריצות בספרי החכמים שכתבו
במקרא, ומצאתי מנחם בן סרוק שהיה אדם גדול
בספרד ומן הקדומים, כתב בתשובותיו על
דונש בן לברש במקום הזה, כי הווי"ן כלם חשב
נוספות בתחלת המלים ללא ענין על דרך האמת,
ועם העיון הישב אינן נוספות אבל לכלם טעם בענין
הנה דונש הביא כל אלה שאנכור : וקברוהו ברמה
ובעירו (ש"א כח ג), ותשב חמר ושוממה (ש"ב
יג כ), ואיה וענה (ברא' לו כד), חת וקדש וצבא
(דניאל ח יג) רחוב וחרוץ ובצוק העתים (שם ט
כה), עד מתי ומכניד עליו עבטיש (חבקוק ב ו)
נרדם ורכב וסוס (תהלים עז ז) ואנחנו ד' אלהינו
ולא עובדנוהו (דח"ב יג י) מלכא בנס וקצף שגיא
ואמר להובדה (דניאל ב יב) כל אלה הווי"ן שם
דונש בן לברש ללא ענין * * והחכם מנחם בן

נשלם מחברת ו"ו.

[77]

אחל מחברת זיין

זאב . זאת . זב וזב וזב . זג . זד . זר . זהב והם זור . זז . זח וזחל . זי וזין . זך וזכר . זל ולעף , זס זמן וזר , זן וזב וזכ וזק , זע ועץ ועם ועץ ועץ ועץ , זפת , זק וזק וזק , זר וזב וזיף וזח וזס וזע וזק וזת :

זאב . זאב וזלה ירעו כאחד (ישעיה סד כה) וגר זאב עם כבש (שם יא ו) הוא פריץ חיות .

זאת . וזאת הברכה (דברים לג א) המלה הזאת לא תסור ממנינה , ולא ישתנה ענינה , ולא יתכן לבעלי הלשון לרבות בה ולהשתנה ולהסב אותה כיתר המליץ . ויש מלים אשר יקרה להם כה כמו אלה , לא יוסב ללשון יחיד לא אנחנו ולא נחנו , ולא זה ללשון רבים ולא אנכי קמץ וכאלה ביתר המלים לא יסבו הנח והנח .

זב . מתחלק לשתי מחלקות , האחד , הן הכה צור ויוזבו מים (תהלים עח כ) ארץ זבת חלב ודבש (שמות ג ח) זב עמק (ירמיה מט ד) אמרו בו אנשי פתרון בו עמק , השכו את המלה וכן העמידו פתרינה , והמלה מבלי הפך עומדת כמשפטה , ונה פתרינה , מה תתלהלל בעמקים עקב רשיבתם ולחיותם וריווים , לא תדאג לבצורת יען וביען נשענת בואת , תרעי שאני אויב את עמקך למען לא יעלה בו כל עשב מפני זוב מימיו , כי בכל עת אשר יזובו העמקים וישפו מים תמיד לא יצמח העמק צמח , ואם יצמח צמח , לא יעשה קמח , כי אם אויב עמקם [נ"ל כי זב יזובו עמקם] ויבשו משברם ויחפרו מאוצרותם קמץ .

זבל . בנה בניתי בית זבל לך (מ"א ח"ג) מזבל לו (תהלים כט טו) הפעם יזבלי אישי (ברא' ל כ) מזבל קדש ותפארתך (ישעיה סג טו) וזבל פקידו (שופטים ט כה) לשון מעון משכן ומדור הם .

זג . מחוצנים ועד זג (במדבר ו ד) אל יחסר המזג (שיר ז ג) אלה המלים לא נפתרים כי אם כפי הענין , שררך דימה המשורר לסהר בהיותו שלם . ולא נחסר מעגולתו מאומה , וידיה ענין מזג עגול , ויתכן להיות ענין זג כמו גרגיר עגב התיכוני לפי הענין .

זד . מתחלק לב' מחלקות . האחד ויזד יעקב נידד (בראשית כה כט) אל הלאה ואל הנודד (חני ב יב) ובשל נידד לבני הנביאים (מ"ב ד לח) ויפלה אל סיר הנודד (שם ד לש) לשון תבשיל חמה . השני , זד יחיד לץ שמו (משלי כא כד) אשר זדו עליהם (שמות יח יא) וכי יזיד איש על רעהו (שם כא יד) המים הזורמים (תהלים קכד ה) בורין דברו הנביא (דברים יח כג) גם מזידים חשך עיניך (תהלים יט י) .

זה . זה ינחמנו (בראשית ה כט) וזה לך האות (שמות ג יב) מלה זו איננה מצטרפת כיתר

זהב והם זור . זז . זח וזחל . זי וזין . זך וזכר . זל ולעף , זס זמן וזר , זן וזב וזכ וזק , זע ועץ ועם ועץ ועץ ועץ , זפת , זק וזק וזק , זר וזב וזיף וזח וזס וזע וזק וזת :

זאב . זאב וזלה ירעו כאחד (ישעיה סד כה) וגר זאב עם כבש (שם יא ו) הוא פריץ חיות .

זאת . וזאת הברכה (דברים לג א) המלה הזאת לא תסור ממנינה , ולא ישתנה ענינה , ולא יתכן לבעלי הלשון לרבות בה ולהשתנה ולהסב אותה כיתר המליץ . ויש מלים אשר יקרה להם כה כמו אלה , לא יוסב ללשון יחיד לא אנחנו ולא נחנו , ולא זה ללשון רבים ולא אנכי קמץ וכאלה ביתר המלים לא יסבו הנח והנח .

זב . מתחלק לשתי מחלקות , האחד , הן הכה צור ויוזבו מים (תהלים עח כ) ארץ זבת חלב ודבש (שמות ג ח) זב עמק (ירמיה מט ד) אמרו בו אנשי פתרון בו עמק , השכו את המלה וכן העמידו פתרינה , והמלה מבלי הפך עומדת כמשפטה , ונה פתרינה , מה תתלהלל בעמקים עקב רשיבתם ולחיותם וריווים , לא תדאג לבצורת יען וביען נשענת בואת , תרעי שאני אויב את עמקך למען לא יעלה בו כל עשב מפני זוב מימיו , כי בכל עת אשר יזובו העמקים וישפו מים תמיד לא יצמח העמק צמח , ואם יצמח צמח , לא יעשה קמח , כי אם אויב עמקם [נ"ל כי זב יזובו עמקם] ויבשו משברם ויחפרו מאוצרותם קמץ .

השני , זבוי מות יבאיש (קהלת י א) ישרוק ה' לזבוב (ישעיה ז יח) מין שרץ העוף הוא .

זבד . זבדני אלהים אותי זבד טוב (בראשית ל כ) אין למלה זאת דמיון בתורה ופתרינה כפי ענינה , זבד כמו חלק .

זבח . יזבחים ועלת (שמות י כה) ויזבח שור ומריא (ש"ב ו יג) ויזבחו וזבחים שלמים (שמות כד ה) על דברי עולה וזבח (ירמ' ז כג) זבח ומנחה לא תפצת אונים כרית לי עולה ותשאה לא שאלת (תהלים מז ז) כה פתרון הפסוק יען [נ"ה יש אשר]

המבאר

קמץ רש"י שם . מכת ריב נשמים באיבה עד שזבו המים בעמק ונשפזו ירשיו חתובות . כך פירש מנחם .

קמץ כלומר מלת אהבה או חבה לא יתכן להורות על לשון יחיד . וכן לא יתכן מלת זה או זאת או אנכי על לשון רבים .

[78]

ישתנון עלי (שם ו כח) פתורנו תואר פניו עין הדורו.
זין . וזיו שרי ירענה (תלים פ יד) והתענגותם
 מויו כבודה (ישעיה סו יא) כמשמעו .

זך . מתחלק לב' מחלקות : האחד , זך לקחי
 (איוב יא ד) שמן זית זך (שמות כו כ) ושמים
 לא זכו בעיניו (איוב סו טו) במה זוכה (תהלים
 קישט) זכיתי לבני (שם עג יג) לשון טוהר וצחצוח'
 המה .

השני , לא יערכנה זכה וחוכית (איוב כח יו)
 מאבני שהם הוא .

זכר . מתחלק לב' מחלקות : האחד , כל
 זכר בבהנים (ויקרא כב) אם זכר אם נקבה (שם
 ג א) וכל מקנן הזכר (שמות לד יט) . השני ,
 אבני זכרון לבני ישראל (שם כח יב) זכר חסדו
 (תלים צח ג) זכרו נפלאותיו (שם קה ח) ענין אחד
 להם .

זל . מתחלק לה' מחלקות , האחד , וכתר
 הולולים במזמורת (ישע' יח ה) כמו שריגים המה .
 השני , בזולי בשר למו (משלי כג כ) . זולל
 וסבא (דברים כא ד) . ואם רבוציא יקר מזולל
 (ירמיה סו יט) . כי סבא זולל יורש (משלי כג
 כא) כרם זלות לבני אדם (תהלים יב ט) כלם
 בעלי נפש המה בלענים וגרגרים . וכה פתרון
 סביב רשעים יתהלכין כרם זלות לבני אדם , זלות
 הוא מגזרת זולל (דברים כא ד) ורום מגזרת ראם
 (שם לג יז) ורים (איוב לפ ט) . וכה תוכן פתרון
 הפסוק , סביבות העני יסובו רשעים לבלעו חנם ,
 ויהיו בליעה לבני אדם , ויהי הדל למו למאכל .
 אכלו שארו ויפשישו את עורו מעליו ועצמותיו
 פצחו קפו' ורע כי רוב השמות יש להם מגרעות
 ותוספות ותהפוכות , כמו , כתועפת ראם לו
 (במדבר כג כב) ומקרני רמים עניניו (תהלים כב
 כב) התקשר רים (איוב לפ י) כרום זלות (תלים
 יב ט) הן נמצא ראם ורים ורום ענין אחד להם .
 וכמדה כתוא מכמר (ישעיה נא ד) ותאו וזמר
 (דבר' יד ה) הן נמצא תוא ותאו ענין אחד להם .
 וכמדה , באר חפזרה שרים (במד' כא יח) פתקור
 ביר מימיה (ירמיה ו י) בור כרה (תלים ז טו)

המלים , ולא חסוב לרבות ולא למעט , זה וזאת .
זהב . מתחלק לב' מחלקות : האחד , והב
 הארץ ההיא טוב (בראש' ב יב) זהב וכסף (שמות
 כה ג) כמשמעו : השני , מצפון זהב יאחה על
 אלוה נורא הדוד (איוב לו כב) כה פתורנו , מפאת
 צפון יאחה טוהר הרקיע , וצחצוח זהרו ועוצם
 הדור , ויודו לשמו כל יצוריו , וכמדה בפתורנו
 המריקים מעליהם הזהב (זכריה ד יב) גם זה כה
 פתורנו , אותם הצנתרות לעומת הזתים אשר אל
 מול שפת הגולה , הם המריקים שמן זית זך ,
 כאשר יריקו המוצקות כמשפט תבנית המנורה ,
 ואין פה זכר לזהב , כי הזהב הנזכר הנה [נ"ו]
 פת] איננו זהב הנתך , כי אם לשון טוהר וצחצוחות
 וכמדה כוס זהב בגל ביד י"י (ירמיה נא ז) .

זהם . והמהו חיתו לחם (איוב לג ד) אין
 למלה זאת דמיון בתורה ופתורנה כפי ענינה , ענין
 באש הוא תתבע נפשו לחם . כמשמעו .
זהר . מתחלק לב' מחלקות : הראחד ,
 והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע (דני' ג יב) פתורנו
 כשחר הדור הרקיע , כמשמעו : השני , והזהרתה
 אתהם (שמות יח ד) והעם לא נזהר (יחזקאל לג
 ו) כמשמעם .

זן . כווית מוצב (זכריה ט טו) מזוינו מלאים
 (תהלים קמד יג) כווית מהשבות (שם קמד יב)
 ענינו כמו ירכתי בית ירכתי זווית קפה .

ז . ואשר יזה מרמה (ויקרא ד ד) ויו ממנו
 (שם ח יא) והזית על אהרן (שמות כט כא) כן
 יזה גוים (ישעיה נב טו) מזי רעב (דברים לב כד)
 ומזה מי הנדה (במ' יט כא) היום שכבים (ישע'
 נו י) ענין זריקה המה .

זה . ולא יזה החשן (שמות כה כה) ולמזה
 תמיד יזהרה (תלים קט יט) .

זחל . מתחלק לב' ענינים : האחד , זחלתי
 ואירא (איוב לב ו) ענינו כמו יגורתי ונבהלתי .
 השני , עם חמת זחלי עפר (דברים לב כד) כזחלי
 ארץ (מיכה ו ז) .

זין . ויזהר שנוהי (דניאל ה ו) ויזוהי שנין
 עלוהי (שם ה ט) ויזוהי יתיר (שם ב לא) ויזוהי

המבאר

הזולל לאכול בני אדם ויהיה כרם כמו רים וראם , זולתו כמו
 זולל וסבא , וכן פתורנו סביב רשעים יתהלכין סביבות העני
 הולכים רשעים לבלעו חנם כרם זלות לבני אדם .

קפה) שתי מלות האחרונות ירכתי זווית נמצאות בנ"ה
 לבר , וחתך לפרש כי באור ירכתי כמו זווית . או הפכו .
 קפה) רש"י שם : ונחמם שחר כרם זלות לבני אדם . כראם

[79]

זר הורענו (ישעיה יז) הומורה אשר היה בעצי היער (יחזקאל מז ב) ויכרתו משם זמורה (במר' יג כג) לשון שורק ושריג המה *

השני, עת הנמיר הניע (שיר ב יב) וכרכך לא תומר (ויק' כה ד) וזניתויהם למזמורת (ישע' ב ד) וזרת הזוללים בזמורות (שם יח ה) כולם ענין אחד לשון קטף המה *

השלישי, ואת המזמורת ואת המזמורת (יח' ב יח) *

הרביעי, זמירות היו לי חקך (תלים קיט נד) מזמור לדוד (שם ג א) אומרה לך בכנור (שם עא כב) זמרו למלכנו זמרו (שם מז ו) זמרי תרעיא (עזרא ז כד) לשון נגינות המה * והנם שולחים את הזמורה אל אפס (יחזקאל ח יז) דבר "נו"ול ענין דופי וקלון הוא, לפרוש השוה ריח מקסרתם וכעס קרבנם וניחוחם, למלאכת תופי נקבים * ואחוריהם אל היכל יי' (שם ח טו) יורה על הענין, החמישי, קחו מזמרת הארץ בכליכם (ברא' מג יא) עזי וזמרת יה (שמו' טו ב) זמיר עריצים יענה (ישעיה כה ד) ענין שבה הם *

ז * . מתחלק לשש מחלקות: האחד, מפיקים מן אל זן (תלים קמד יג) בר ולחם ומוון (בראש' מה כג) לשון כלכלה הם *

השני, זונים מרקחים (דה"ב טז יד) ממיני מרקחת הם *

השלישי, והזנות רחצו (מ"א כב לח) על אוניך (יחזקאל מז יב) לפי ענינם נראים כי כלי מלחמה וכלי מרכבה המה, ונמצא כהוה בלשון ארמית תקון זין דגבר (דברים כב ד) כען זינך (בראשית כג ב) וכנהה רבוה:

הרביעי, זנות ויין וחירוש (הוש' ד יא) קח לך אשת זנונים וילדי זנונים (שם א ב) כי זנתה אמיס (שם ב ז) זנתה תמר בלתיך (ברא' לח כד) הזנו ולא יפרצו (הושע ד י) וזנתה את כל ממלכות הארץ (ישע' כג יז) עתה זונה תזנוניה (יח' כג מג) * לשון נאפוסים המה * וישנו לשון פעות כאלה: זונה אחרי אלהי נכר הארץ (דברים לא טז) אשר אתם זונים אחריהם (במדב' טו לט)

הן נמצא באר וביר ובור ענין אחד להם * וכמהו עיש על בניה תנחם (איוב לח לב) עשרה עשו כסיל וכימרה (שם ט ט) * וכמהו, ואבני שיש לרב (דה"א כט ב) רצפת בהש ושש (אסתר א ו) ורוב שמות אשר בדברי הימים סדורים כמשפט הזה, אבל מקצתם יורה על רובם *

השלישי, כי הייתי ווללה (איכה א יא) כל מכנדיה הזוללה (שם א ח) לשון קלון המה *

הרביעי, הזולים זהב מכים (ישעיה מז ו) מים מצור הזול למו (שם מח כא) יז מים מדליו (במר' כד ו) אשר יזלו שחקים (איוב לו כח) נוזלים (שמות מז ח) מה תזלי מאד (ירמיה ב לו) ועפעפניו יזלו מים (שם מ יז) ענין ירידה, קרובה מיציאה [נ"ו ליציאה] *

החמישי, וזלתי כלב בן יפנה (דברים א לו) וזלתי שמים אנחנו (מ"א ג יח) וזלתי קול (דבר' ד יב) אין וזלתי (ישע' מה כא) ואלהים וזלתי לא תדע (הושע יג ד) ומי צור וזלתי אלהינו (תהלים יח לב) כמו מבולעדי, מלבד *

זלג * . והמונח שלש השנים בירו (ש"א ב יג) ומוגלתיו (שמות כו ג) ענין אנמונים הם *

זלעפה * . זלעפה אחזתני מרשעים (תלים קיט נג) מפני זלעפות רעב (איכ' ה' י) ורוח זלעפות קטו) (תלים יא ו) דבר הלמוד מענינו פתורנו כמו שער קטב (ישע' כח ב) שער שער (יחזקאל כג לה) *

זם * . מתחלק לב' מחלקות: האחד, מזמה חשמר עליך (משלי ב יא) לשמור מזמורת (שם ה ב) בעל מזמורת (שם כד ח) כל אשר יזמו לעשות (בראשית יא ו) זמתי בל יעבר פי (תלים יז ג) כאשר זמם (דבר' יט יט) עשה יי' אשר זמם (איכה ב יז) זמומים (דבר' ב ד) * השני, זמה היא (ויקרא יח יז) כי זמה עשו (הושע ו ט) ומלאה הארץ זמה (ויק' יט כט) לשון נאפוסים הם *

זמן * . מראה אחד ופתרון אחד לו: והאנה לו זמן (נחמיה ב ו) בזמניהם (אסתר ט לא) לעתים מומנים (עזרא י יד) עד זמן ועידן (דניאל ז יב) קרוב מצת הם *

זמר * . מתחלק לה' מחלקות: האחד, וזמרת

המבאר

קטו) רש"י, ולעפות לשון שרפה. ומנחם פתר ארזי לשון שער. קטב. וכן מפני ולעפות רעב. ולעפה אחזתני. כלומר שער שער.

ולכה ועמה ישראל (שם כג ו) לשך עליהם ועמי
(צפניה ג ח) ענין עברה הם *

זעף . זעף ה' אשא (מיכה ז ט) סר וזעף
(מ"א כ כג) ויעמד הים מופעו (יונה א טו) והנם
ועפים (בראשית מ ו) לשון קצף *

זעק . וזעקה בנרים נשמע (ירמיה נ מו) ולא
זעקו אלי בלבם (הושע ז די) לי זעקו (שם ח ב)
מרוב עשוקים זעקו (איוב לה ט) כולם לשון צווחה
וזעקה . ונראה כי מנורתם ויועק סיסרא (שופט'
ד ג) וזעק ויאמר בניגוד (יונה ז א) העבירו קול
במחניהם על אנשי מלחמתם :

זער . זער שם זער שם (ישעיה כח י) מעש
מוצר (שם י כה) *

זפרת . והחמרה בחמר ובופת (שמות ג ג)
כמשמעו *

זק . מתחלק לר' מחלקות : האחד , יוקו משר
לארז (איוב לו כו) מוקק שבעתים (תלים יב ז)
ווקק אתם כוהב וככסף (מלאכי ג ג) שמורים
מוקקים (ישעיה כה ו) ענין התוך המד , ופתרון
יוקו משר לארז . ירעפו רביבים לפי ענינו , וכמדה
בענינו ומשר לא נתך ארצה (שמות מ לג) *

השני , ואם אסורים בוקים (איוב לו ח) לאסר
מלכיהם בוקים (תלים קמט ה) רחוקו בוקים (נחום
ג י) לשון כבלים ורחוקות המד *

השלישי , דין כלכם קדחי אש מאורי זיקות
(ישעיה נ יא) וביקיות בערתם (שם) ענין ניצוץ
הם . ובערתם יורה עליו , וקדחי אש אף הוא
יורה . וכמדה בלשון המשנה *

הרביעי , ומהננות מלכין (עזרא ד טו) ומלכא
לא להוא נוק (דניאל ו ג) כי אין הצר שיה בנוק
המלך (אסתר ז ד) לשון ארמית , ופתורנו חיבול *

זקן . מתחלק לב' מחלקות : האחד , הנה נא
וקנתי (בראשית כו ב) וענין ישראל כבדו מוקן
(שם מח י) *

השני , על הזקן זקן אהרן (תהלים קלג ב)
בראש או בוקן (ויקרא יג כט) עד יצמח וקנכם
(ש"ב י ד) *

זקף . וזוקף לכל הכפופים (תהלים קמח יד)
לשון קוממיות . וכמדה בלשון ארמית , וזוקף
יחמחא עליה (עזרא ו יא) וכה פתרון ענינו
יחנסח אע מן ביחה וזוקף יחמחא עליה : כה היה

כי זנה תונה הארץ (הושע א ב) וכהנה רבות .
החמישי , והוא קרוב לענין זה העליון [נ"ה
הסמך] , והוא לשון מרחק . כאלה : הצמחה
כל זונה ממך (תלים עג כו) הם הרחוקים מדרך
י' : וכמדה , רק רחב הוונה תחיה (הושע י יו)
היתה רחוקה משכונת בני אדם כי ביחה בקיר
החומה , ובחומה היא יושבת , מבודלת מן
החצרות *

הששי , שקר מוין על לשון הות (משלי יז ד)
לשון שמע וקשב הוא כמלין צריצי אלפין הנקדמים
במחברת אלף . ויש עוד למלה מראה שנית בלשון
ארמית , וכל זני זמרא (דניאל ג ה) פתורנו מיני
זמר , וכל מין למינו למיניהם , לזנודי לזניהן ,
(ת"א בראשית א כא) וכהנה רבות *

זנב . ויזנב בך כל הנחשלים (דברים כה
יח) משני זנבות האדורים (ישעיה ז ד) ואתה תהיה
לזנב (דברים כה מד) ראש וזנב (ישעיה ט יג)
ואחו בזנבו (שמות ד ד) . ענין אחד להם *

זנה . זנה ישראל שוב (הושע ח ג) זנה
ארצי מובחי (איכה ב ו) והאזינתי נהרות (ישעיה'
יש ו) כי לא יזנה (שם ג לא) . לשון עיבה ונשישה
המה :

זנק . יונק מן הדבשן (דברים לג כב) . אין
למלה זאת דמיון בתורה . ופתורנה כפי ענינה ,
ישן ממרעה בשן הטוב , וכמו ואילים בני בשן
(דברים לב די) *

זע . מתחלק לב' מחלקות : האחד , ולא זע
ממנו (אסתר ה ט) ביום שיועז ממנו (קהלת יב
ג) והיה רק וזעה (ישעיה כה יט) הו וזעין ורחלין
(דניאל ה יט) . ענין פלצות וחרדה המה . ונראה
הוא"ו של וזעה שאיננו יסוד במלה , וכבר נקדם
עם יתר הווי"ן במחברת וא"ו . השני , בויסת
אסך (בראשית ג יט) לא יתגר ביוע (יחזקאל מד
יח) אסרה תורה לכהנים מלבושי צמר , כי הצמר
מיוע את הנוף , ומיוע את הבשר , ולא חנוך
בויעה עוברת הקורש [נו"ו] ולא חנוך העבורה
הקדושה בויעה] *

זער . ימי נעצו קברים לי (איוב יו א) גם
מלה זאת אין לה דמיון בתורה , ופתורנה כפי
ענינה , ימי נקצרו קברים לי *

זעם . ומה אועם לא זעם ה' (במר' כג ח)

[81]

מספיק המלך על עוברי מצותו, יצוה לסתור בנינו ולכלות את עציו ואת אבניו ויזקף קורה מקור' ביתו ויתלודו עליה, ויהרג עליה יחמאח עליה קמח' *
זך. מתחלק לש' מחלקות: האחד, ושמה כמחשבת זרים ('שעיה א ו) וזרים לא יעברו בזה עוד ('זאל ד יז) והור הקרב (במדבר נא) לשון נכרים הם *
 השני, אין דן דינך למזור ('רמיה ל ג) מים זרים קרים נוזלים (שם יח יד) לא זרו ולא חבשו ('שעיה א ו) זרו וחבשו ענין רפואה המה וזה יורה על זה קמח' * ואמר אנשי פתרון לא זרו על מכתם אבקת החבשת מעשי הרופאים, ולא יתכן כה למשקולת הלשון, כי אלו אמר לא הזירו עליהם, הזירו נוטים אדורי פתרון, אע"פ שאין זכר מה הזירו, ועתה הואיל ואמר לא זרו הזירו כי המכות לא חבשו ולא רפאו ולא זרו, ובהרחיק הסותר זרו מחובשו והקריב אותו מצורת [נ"ל לצורת] מזוה, ואורם במזוה ('רמיה שו ו) ילמד על המכות שהוא יורה אותם מעקרב, ולא יזוה עליהם קו' וכן לא יפתר *
 מים זרים קרים נוזלים ('רמיה יח יד) מימי תרופה הם. ויש מהפותרים אשר ידמו וישוו מים זרים לזרם מים (חבקוק ג י) וזרמו מים עבות (תלים עז יח) ולא נכון לפתור כן, כי אותיות זרם שלשתם יסוד, ואלו בקש לדבר בלשון זרם, היה מכפיל את המ', ואומר זרמים, והיה מניח זרם קמח', כי המלה כלה יסוד, והיה מוסיף יו"ד מ"ם לרבות הזרם להיות זרמים קמח', ובעשותך כה למים זרים קרים, נמצא זין ורי"ש יסוד, והנותר כיתר כל הלשון, אבל זר תשעה פנים לו, ואין בהם קרוב לפתורנו ממנו, וכדי פתרון הפסוק, היעזוב מצור שדי שלג לבנון אם ינתשו מים זרים קרים וגו' ('רמ' יח יד) היעזוב אדם מימי שלג לבנון הנגרים מצור שדי, ההולכים לאש על חול הארץ. כל המוצא מימי שלג לבנון, הטוב לעזוב אותם, הישר בעיני המוצא אותם לעזוב והמה לחיי עולם

המבאר

קמח' לפי הפותרים תחתיה מלת וזר פועלה יוצאת לשני ולא קבלת הפועלה *
 קמח' פ' היה מניח מלת זרם בשלמות מלכו' מן הפתורים. קמח' רש"י שם' ונתחם חברו עם לא זרו ולא חבשו לשון מימי תרופה. וכן נטעם לדבריו ואמר כי אם בקש לדבר בלשון זרם היה מכפיל את המ' והיה מוסיף יו"ד מ"ם והיה אומר וזרמים וכו' ע"ש *

קמח' אפשר כי מלת יחמאח על ח' יתרות, והמכה חזרת ע"פ טענת המפרשים. כי כן נמצא משוכם בכו' המבורג שאחרי יחמאח עליה הראשון החל המעניק לכתוב: כח היה מספיק וכו', ער ויהרג עליה, ואח"כ כרב יחמאח עליה וכה פתרון ענינו יחמאח וכו'.

קמח' רש"י שם: ונמסר פ' לשון רפואה כמו אין דין למזור.

ושתתי, ונרתי ונרתתי, הצמח הצמחת, והשנתי והשבתתי, ושחת ושחתת, אבל חיידור הלשון מבליע את התי' במלרד ואינו נכפל, כי יש די בתי' אחד, והנה לך פתח אשר תתבונן ממנו, ותכיר הברת יתר התו' אשר באחרית המלים הנשרשים והנאים לשרת, כי התי' האחד ממנו יסוד והשני ממנו למלאכה, דע כי כל תי' הנכתב באחרית המלה, וי' יקדמו, יען לא הובא הוי' בתוך כי אם להפריד בין המלה ובין התי' להורות על התי' וללמד עליו קט', כי אינו יסוד ואינו אחוז במלה אחרת עיקר ואלה התו' הנכתבים באחרים המלים אשר בהפריד הידי' בין התו' ובין המלים ישנתו התו' מהיותם יסוד ואלה קצותם: אביתי, בניתי, גליתי, דמיתי, הייתי, זריתי, חליתי, פעיתי, יריתי, כליתי, נסיתי, מריתי, נסיתי, עשייתי וכלאלה הרבה, הן נמצא הוי' מפורד בן התי' ובין היסוד, בין האותיות המיוסדים לאות המועד למלאכה, והוא התו, ויש מכשפש האותיות ומקושש המלים להיות זרית כאחד מהם, ובהיות ככה ישבות זרית מורית קט', ולא יהיה מגורו ולא מיסודו, כי הוי' הבא בתוך המלה הפריד בין זר ובין התי', ולא הפריד בין זר ובין תי', ואלו נגזר זרית מגורו זרית היה על המחוקק לחקות נקמה ומוציא די' מתוכו כגבול המלים העליונים אשר קדמו דנה, אשר התו' יסוד בהם, כמו כרת, שחת, הצמח ואם יאמר כי יש מלים מעט מועד שאחרים תי' מיוסד במלה ונכפל, ואין חרוד הלשון מעמיד המלה על החו, כמו שתיתי מים (מ"ב יש כד) דע כי שנתנו לא חוועלנו ולא יוכל להעמיד זרית מזרת בגל פנים, כי יו' של שתיתי לא בא אל תוך המלה כי אם אחרי היסוד, ויסוד ההוא שיי' תי', רק לא נכפלו התו' בשתיתי כי אם עקב מראות המלה למען לא תצא מחקת שתייה לחקות שמה שיתה קט', אבל הוי' כמפעל הוי'

הרביעי, לחמך שימו מזור תחתך (עובדיה א') ולא יצא מכם מזור (הושע ה יג) והיה לכם לזרא (במדבר יא כ) • כלם לשון מחלה, וכן פתר אונקלוס ויהי לכן לתקלא (שם) • ופתרונו ראוי ונכון • וירא אפרים את חליו ויהודה את מזור (הושע ה יג), חליו יורה על מזור, ולרפא יורה על מזור :

החמישי, זר וזהב סביב (שמות כה יא) מתחת לזר (שם ל ד) ותורני חיל (ש"ב כב מ) ארחי ורבעי זרית (תלים קלג ג) זוריר מתנים (משלי ל לא) • כולם לשון הקפדה וסיבוב • ופתרו אנשי פתרון בארחי ורבעי זרית, דרכי ורבעי מדרת, והעמידו זרית מגורו זרית ארנו וזרת רחבו (שמות כה טו) ושמים בורת תכן (ישעיה מ"ג) ואין בזה חוכן הלשון ומשקולת המבטא, כי כל חיבה מלשון עברית אשר באחריתה תי' יסוד במלה, בהסב המדרג המלה לאיש אחר לאמר לו ה'צמח, פרח קט', לא יוכל להכפיל את התו עקב דגשנותו כי לא יוכל, כי בדגשנותו עומד במקום שנים, כה דת משפסם בגל הלשון, והמלים אשר באחרית אותיותם תי' יסוד אחוז בהם אינו נכפל, והיה ראוי להכפיל אחד ליסוד ואחד למלאכה, לולי דגשנותו, אבל [נ"ו אכן] די באחד : ואלה התו' אשר יור על דגשנותו : ושתי את גבולך (שמות כג לא) שתי באדני אלהים מחסי (תהלים עג כח) שחה עונתינו לנגדך (שם צ ח) ושחת דברך הנעמיים (משלי כג ח) כי ארצך שחת (ישע' ד יד) והמחה את העם הזה (במד' יד טו) כרתי ברית לבחורי (תהלים פס ד) אחוה השחית וכתר (דברים ד י) הצמחה כל זונה ממך (תלים עג כ) והשבתני כל משושה (הושע ב יג) אשר דחסתה אתו (מ"א נא כח) עולת שבת בשבתו (במדבר כה י) חרשה ושבתה קט' (הושע ב יג) וכלאלה הרבה • והיה מאמדת הלשון להכפיל את התו' האלה על דבר אשר כולם מיוסדים במלים, והם מוסבין לשרת היה ראוי ושתי את גבולך לאמר

המבאר

קנה כלומר הוי' בא בין השרש ובין התי' להורות כי אין התי' שרשיה רק היא משרתת כדן כל תי' הבא בסוף המלה להורות על מ"ב ללשון חיד • קט' ובהיות ככה ישבות זרית מורית • פ' אחרי שחובה כי בבוא הוי' בין היסוד והתי' יורה שתי' משרתת • ע"כ ישבות המשפט לומר כי מלת דת יסוד מלת זרית • כי לולי זה היה המחוקק אומר וזרתת תחת זרית כמו שאמר הצמח מן צמח •

קט' פ' אם יצא המדרג לבנות מן אחי שרש אשר למ'ד הפעל תי' את חניכת יכפל התי' השרשית ויבא דגש בתי' השמש למלאות מקומו • קט' נראה כי לפי מבנה תהיה תי' של בעבתו ושבתה מורה על כתר נסתר ובמרת ולא ת' שרשיה • כי לולא זה לא היבא במקום חוה • ויחזקנה מזה לדעת כי בכל שם נקבה אין תי' ובמרת ת' ומרת ה"א הנקבה רק בשרש היכני עצמו •

[83]

וגם מגורתם התוציא מזרות בעתו (שם לח לב) הם הרוחות והמזרים מפרקי הרים ומשברי טלעים, כי הקרח והצנה מתולדת הרוח רומח, ובאמרו התוציא מזרות בעתו: הוא אשר דבר ירמ' ויצא רוח מאצרותיו (ירמיה יג) לעשות לרוח משקל (איוב כח כז) ובעלי פתרון אמרו ממזרים קרה, כמו מזורמים קרה, העמידוהו מגורת זרם (ישע' לב ב), וכן לא יתכן. ופותרים גם בזה התוציא מזרות בעתו, החליפו ר"ש בלמד ושמהו מזלות, והמלים מבלי חליפות עומדים על יסודתם כמשפטי השמיני, לא יבא ממזר (דברים כג ג). יתכן להיות מלה זאת נמלים אשר ענינם יורה על פתורנם, ויהיו הממזרים ילדי פשע וזרע שקר, ואם תגור המלה ממראה פתורנה [ראוי] להיות המלה מן מזור הייתי לאזוי (תהלים סב ט) והזר הקרב יומת (במדבר א נא) היא הזריעה אשר לא כרת ולא כמשפט, לעשות מעשהו זר מעשהו, ולעבר עברתו נכחיה עברתו (ישעיה כח כא).

התשיעי, נור אלהיו על ראשו (במדבר ו ז) גוי נודך (ירמיה ז כט) חללת לארץ נורו (תהלים פט מ). ענין כליל וכו', ויתכן להיות מגורו זר זהב (שמות כה יא).

זרב. בעת ירבו נצמתו (איוב ו יז) מלה זו אין לה דמיון בתורה, ופתרונה לשון חורב וציון ושרבי **זרזיף.** כרביבים ורזיף ארץ (תלים פט מ) גם מלה זאת אין לה דמיון בתורה, ופתרונה כמו ריווי ארץ.

זרח. וזרח משעיר למו (דברים לג ב) וזרח השמש (קה' א ה) והצרעת וזרח במצחו (דה"ב כו יט).

זרם. זרם מים (חבקוק ג י) מזרם הרים ירשבו (איוב כד ח) וזרמו מים עבות (תהלים עו יח) וזרמת כוסים וזרמתם (יחזקאל כג ד) ענין שאון המה.

זרע. זרע וקציר (בראשית ח כב) הזרעים ברמעה (תלים קכו ה) ונותן להם ורעונים (דניאל א טו) והם יענו את יורשאל (הושע ב כד) נראה

כי כמחו וכתותי מפניו צריו (תהלים פט כד) מן כתות לא יחמל (ישע' ל ד) החתת כיום מדין (שם ט ג) הו"ו מפריד בין היסוד ובין החי"ו, כאשר יפעל יו"ד בשתייתו, על כן לא נכון להיות זרית מזרת כי אם מִזְר, וכה פתורנו, ארזי ורביעי זרית הקיפות זר סביבותי וגררת נתיבותי, על כן אמר אנה אלך מרוחק ואנה מפגך אברה (תה' קלמ ז). וגם אלה קצרות האותיות אשר יקרה להם כמקרה החי"ו, כאשר החי"ו עומד במקום שנים ככה הנון אחד במקום שנים, הם ראויים להכפיל ונאחדים [נ"ל ונאחדים] לברם, כאלה: הלויצץ לנלך נתנוך (דה"ב כה פז). ונתנו את בנתני' לכם (בראשית לד פז). מצרים נתנו יד (איכה ה ד). כי ממך הכל ומייד נתנו לך (דה"א כט ד). ואת כל הכלים אשר הוניה המלך אהו במלכותו במעלו הכנו והקדשנו (דה"ב כט יט) ולנו בגבעה (שופ' טו יג). כי עליך נשענו (דה"ב ד י) כל הנוגז"ן הם ראויים להכפיל: נתנוך, ונתננו, ולננו, ונשענו, והכננו, אבל יש די באחת מהנה עקב דגשנותה המבלעת כפילתה, כמשפט החי"ו אשר הקדמנו: נשוב לענין ראשון, וכמחו והזורה תבקע אפעה (ישעיה נט ה) הביצה הנדשת בהבקעה לא יצא ממנה כי אם אפעה, וככה ויזורר הנער עד שבע פלמים (מ"ב ר לה) ויזר את הגוה (שופטים ו לח) ענין ורשה המה, ופתרון ויזורר הנער, דש הנער בעלותו עליו. ושמו פיו על פיו, וענינו על ענינו וכפיו על כפיו נמצא הענין מורה על פתרון המלה, וככה ויזר את הגוה, שת ידיו עליה, ויעצרנה אחרי כן, מן אותה עד צאת ממנה מלא רססל מים ותרגומו מוכיח ועצור.

השביעי, אשר זרח ברחת ובמורה (ישעיה ל כד) ואורה במורה (ירמ' סו ז) תורה לרוח (יהו' ה ב) לוא לזרות ולוא להבר (ירמ' ד יא) הנה הוא זרה (רות ג ב) מורה ישראל יקבצנו (ירמ' לא י) ויזר על פני המים (שמות לב ד) לשון אחר וענין אחר להם, ומגורתם וממזרים קרה (איוב לו ט)

המבאר

קנו כלומר שלא ימועק הקורא לומר כי פרוש המלה כמו שתי אבל שפירשה מן שתייה כפשוטו, ואותיות חי בסופה הוא לפדבר בעדו כדן כל כחי ל"ה. קנו ענין את זרעאל, נקראו בלשון שם, אך כאן קרא אותו כמין שם עיר וכן חבור מנחם - אבל דונש פותרו שם מקום.

[84]

(דב' יא ד) וכמו כי נתן לכם את המורה לצוקה ,
ויווד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון (יואל ב
כג) וכמו אמרת מארץ רצמח , וצדק משמים
נשקף (תהלים פה ב) .

זרק . כי מי נדה לא זרק (במדבר יט ג)
כמזרקים לפני המזבח (זכריה יד ז) מזוקי כסף
(במדבר ז פד) כלי מזבח המה גס שיבה זרקה
בו (הוש' ז ט) מלה זאת אמורה בלשון בני אדם .
זרת . זרת ארנו זורת רחבו (שמות כח פז)
ושמים בורת תכן (ישעיה מ ב) . מדת יד .

כי מענינו ומגורו הוא , וכה ענין הפתרון אענה
את השמים , והשמים יענו את הארץ , והארץ
תענה את הדגן , והדגן תענה את ירשאל , השמים
יתנו רביבים לארץ , והארץ רתן פריה , ותענה
זורעה ועובדיה , וירשאל כארבל קט) (הושע
י יד) . יש זורעה אשר איננה זורעה כי אם בלשון
בני אדם , ואזרעם בעמים (זכ' י ט) וזרעיה לי
בארץ (הושע ב כה) אור זרע לצדיק (תהלים צו
יא) . זרעו לכם לצדקה , קצרו לפי חסד , ניירו לכם
ניר , ועת לדרוש את יי' , עד יבוא ויורה צדק לכם
(הושע יב) פתרון יורה צדק מגורת יורה ומלקוש

נשלם מחברת זי"ז

אהל מחברת חי"ת

השלישי , אף חבב עמים (דברים לג ג) . נכון
חבב להיות מגורת חביון (חבקוק ג ד) החביאי
(ישע' מב ב) . וכה יהיה פתרונו , בצל ידו החביא
עם קדושו , כדבר הנביא בצל ידי החביאי . . .
באשפתו הסתירני (שם) . פרש ענין למסך ויסך
עלימו , ונכון לתלורת בידך בחובב קט) . ואנשי
פתרון אמרו חובב' לשון אהבה .

חבט . יחבט יי' משבלת (ישעיה כו יב) כי
תחבט ויהך (דברים כד ז) חבט השים (שופטים
ו יא) .

חבל . מתחלק לו' מחלקות : האחד , בשרם
יבוא חבל לה (ישעיה כו ו) חבלי יולדה (הושע יג
ג) צירים וחבלים יאחזון (ישעיה יג ח) חבלים
יחלק באפו (איוב כא יז) הנה יחבל און (תלים ז
פז) שמה חבלהך אמך (שיר ז ה) .

השני , כי אל האמר נשאתי לא אחבל (איוב
לד לא) מחבלי' כרמים (שם ב פז) וחבל את מעשה
ידך (קהלת ז ה) וחבל על מפני שמך (ישעיה
י כו) בו לרבו יחבל לו (משלי יג יג) ולאחד קראתי
חבלים (זכריה יא ז) רוחי חבלה (איוב יא א) לא
יחבל רחיים ורכב (דברי' כד ו) חבל חבלני לך קט)
(נחמיה א ו) ואף קרמיק מלכא חבולה לא עברת

חב . חבט חבל הצללת חבק חבר חבט
חבת . חג חבב חגו חגר . חר חרל חוק חדר
חדש . חו חוח חור . חו חוק . חח . חט חטא
חטב חטם חמף חטרי . חי חיל חיק . חך חכליל .
חל חלב חלר חלש חלך חלם חלמיש חלון חלף
חלץ חלק חלש . חם חמד חמל חמן חמס חמץ
חמק חמר חמש , חן חנש חנק חנכ חנמל חנף
חנק . חס חסר חסל חסס חסן חסף חסר , חף
חפו חפן חפץ חפר חפש חפש . חץ חצב חצן
חצף חצר . חק חקר . חר חרב חרג חדר חור
חורש חורק חורש חרס חורף חרץ . חרצב
חרצן חרק חרש חרש חרת . חש חשב חשה
חשך חשך חשל חשמל חשמן חשן חשף חשק
חשור . חת חתך חתל חתם חתן חתף חתר .

חב . מתחלק לג' מחלקות : ראחור , חבי
כמעט רגע (ישעיה כו ז) לשמון בחבי עוני (איוב
לא לג) ושם חביון עונו (חבקוק ג ד) ויתחבא
האדם ואשתו (בראשית ג ה) . לשון מצפונות
[כ"ה משפונות] המה .

השני , והיבהם את ראשי למלך (דניאל א י)
חבלתי חוב ישיב (יהונקאל יח ז) . לשון חובר
המה .

המבאר

קט) פ' פלג בידך בפסוק אף חובב ראי לחלוחת במלת חובב חקידמת לה .
קט) רש"י : חבל שם דבר לשון חשתתה וכל וכן חבור מנחם .